

F-skattesystemets skuggor

– om en maktförskjutning på arbetsmarknaden

© Landsorganisationen i Sverige 2018

Foto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Produktion och tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-566-3316-4

LO 18.06 500

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	7
1. Inledning	10
Rapportens utkiksposter	11
Egenanställning och digitala plattformar	12
Något om sammanhanget, metod och rapportens förslag	13
2. F-skatt, vad är det? Statistik och grunder	15
Vad är F-skatt?	15
Utländsk F-skatt	18
Falsk egenföretagare – vad är det?	18
Anställd eller egenföretagare?	19
Sammanfattning av kapitlet	22
3. LO-förbunden om F-skatt, egenanställningar och digitala plattformar	23
Om enkäten till LO-förbunden	23
Enkätsvaren om missbruk och falskt företagande	24
LO-förbundens enkätsvar om egenanställningar – anlåtande av faktureringsföretag	28
LO-förbundens enkätsvar om digitala plattformar	30
LO-förbundens enkätsvar om utstationerade	32
LO-förbunden om lönedumpningen	34
Sammanfattning av kapitlet	34
4. Forskare om F-skatt och digitala plattformar	35
Sammanfattning av kapitlet	38

5. Offentliga utredningar om F-skatt	39
Utredningar uppmärksammar falska egenföretagare	40
En vändning?	41
Sammanfattning av kapitlet	42
6. Några nedslag i verklighetens F-skatt	43
7. Egenanställda och digitala plattformar	47
Delningsekonomi	49
Sammanfattning av kapitlet	51
8. Förslag till åtgärder och förändringar	52
Bilagor	57
Bilaga 1. KLYS rekommendationer	57
Bilaga 2. Enkät om missbruk av F-skattesystemet som gick ut till LO-förbunden	61
Bilaga 3. sammanställning av LO-förbundens enkätsvar	67

Förord

TAGE ERLANDER HAR UNDER senare tid fått allt mer uppmärksamhet i det politiska samtalet. Kanske vittnar hans tid som statsminister om en period som uppfattas som mer optimistisk och pragmatisk. I hans memoarer framträder en människa som var besatt av att förstå samtiden. Erlanders vilja till att förstå samhället gjorde att han till sig samlade människor, som med olika perspektiv, bidrog till uttolkandet av samtiden.¹

Man kan säga att en slags Erlandersk vilja till förståelse av samtiden bildar utgångspunkten för den här rapporten. Vad innebär F-skattesystemet för svenska löntagare? Egentligen! Vad är F-skattens verklighet?

För att förstå samtiden krävs flera utsiktsposter. Det är inte tillräckligt att i ett diagram fånga ett ekonomistatistiskt samband. Man måste nyttja flera utkiksposter. Hur kan samma problem förstås med utgångspunkt från exempelvis skönlitteratärt, sociologiskt eller rättsvetenskapligt perspektiv?

Men kanske är det i mötet med människor, där egna föreställningar bryts mot andras bilder, som en fördjupad kunskap kan formos. Ur bilderna av ett ekonomiskt och socialt kalejdoskop växer en samlad förståelse av samtiden fram.

I den här rapporten har vi försökt att betrakta F-skattesystemet från olika utkiksposter. Vi går blandat annat igenom statistik från SCB och Skatteverket, forskningen vid akademien samt andra viktiga rapporter på området. Rapportens stomme är dock en rikstäckande enkät inom LO-förbunden samt ett antal nedslag i verkligheten.

Förhoppningen är att rapporten kan skapa bilder av verkligheten bakom F-skattesystemet. Vad innebär falskt företagande? Vad är digitala plattformar och så kallade egenanställningsföretag? Har de betydelse på LO-området?

Verkliga lösningar kräver en förståelse för de bakomliggande ekonomiska och sociala villkoren. Inte sällan presenteras i den samtida poli-

¹ Se exempelvis Olle Svennings senaste bok, År med Erlander, utgiven på Albert Bonniers förlag 2018.

tiska debatten ytliga lösningar på illa belysta problem. Vår förhoppning är att de förslag till åtgärder som avslutar rapporten kan vara av verklig betydelse för löntagarna på arbetsmarknaden.

Claes-Mikael Jonsson

LO-jurist

Sammanfattning

SEDAN F-SKATTESYSTEMET INFÖRDES 1993 har reglerna ändrats flera gånger. Systemet har med tiden blivit allt mer generöst. De viktigaste ändringarna genomfördes av den borgerliga regeringen 2009. En offentlig utredning från 2017 anger att det falska företagandet ökat.

Rapporten bygger på en ny enkätundersökning inom LO-förbunden. Den visar att det förekommer ett omfattande missbruk av F-skattesystemet på LO-förbundens avtalsområden. Det händer att anställda sägs upp och erbjuds att fortsätta med samma arbetsuppgifter som F-skattare. Allt fler har sagts upp och ersatts med falska egenföretagare under de senaste fem åren. Men det är stor skillnad mellan olika sektorer av arbetsmarknaden. Problemen är störst inom bygg- och transportsektorn.

LO-förbundens enkätsvar visar att arbetsgivare anlitar egenföretagare istället för att anställa och att detta ökat under de senaste fem åren.

Egenanställningar förekommer på en del av LO-förbundens avtalsområden. I regel är det samma sektorer som har problem med missbruk av F-skattesystemet och falskt egenföretagande. Problemet med egenanställningar har dock betydligt mindre omfattning.

Av LO-förbundens enkätsvar framgår att förekommer egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige. På Byggnads avtalsområden är problemen med missbruk av F-skattesystemet och falskt egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige stora. Även på vägransportsområdet uppges problemen vara stora.

LO-förbunden anser att falskt egenföretagande skapar förutsättningar för lönedumping på arbetsmarknaden. Falskt egenföretagande har fått ökande betydelse för facket under senare år.

Rapporten innehåller även flera praktiska exempel på missbruk av F-skatt och falska egenföretagare som LO-förbunden stött på. Verkligheten bakom dessa praktiska exempel redovisas i form av artiklar.

Rapporten har skrivits av Claes-Mikael Jonsson, jurist på LO tillsammans med Göran Jacobsson, frilansjournalist. Författarna har haft

en referensgrupp med företrädare från samtliga LO-förbund där rapportens problembeskrivningar och enkätundersökningen diskuterats.

Arbetsagarbegreppet för arbetsrätt, skatterätt och socialförsäkringsrätt kan vara olika. Det innebär att en och samma person kan betraktas som egenföretagare av Skatteverket samtidigt som personen är att betrakta som anställd inom arbetsrätten. F-skattare kan förledas att tro att man inte omfattas av anställningsskydd och kollektivavtal vilket bidrar till obalans i makten mellan ett företag och den som utför arbetet. Antalet egenföretagare har ökat med 187 procent sedan 1993.

Arbete i gråzonen mellan anställning och egenföretagande har en lång historia. Arbetsgivarna söker ständigt metoder för att minska kostnaderna. Nya sätt att runda anställningsregler och kollektivavtal kommer alltid upp. Mellanhändernas betydelse för att förmedla egenföretagare, och kringgå anställningsskyddet, har en lång historia.

EUs utvidgning, fri rörlighet och skillnader i arbetskraftskostnader har bidragit till en ökning av falska egenföretagare från Östeuropa, framför allt i transportbranschen, men även i byggbranschen. Förmedlingsföretag är en viktig del i denna utveckling.

Frågorna om delningsekonomi har en EU-dimension. Kommissionen har exempelvis föreslagit kriterier för att avgöra om en delningsplattform är en leverantör av professionella tjänster eller förmedling av verksamhet mellan privatpersoner.

Ett dilemma, när det gäller att organisera och träffa kollektivavtal för egenföretagare, är konkurrensrätten. Det finns flera viktiga domar från EU-domstolen som hanterar kollektivavtalets gränsländ.

LO-förbunden svarar i enkäten att egenanställningar och digitala plattformar förekommer i begränsad utsträckning på förbundens avtalsområden. Det tycks huvudsakligen vara i nya branscher som företeelsen förekommer.

När det gäller egenanställningar och digitala plattformar tycks det finnas parallella arbetsmarknader. Villkoren skiljer sig för uppdragstagare med svag marknadsposition jämfört med IT-konsulter och yrkeskickliga hantverkare som har en förhållandevis stark förhandlingsposition. När det gäller uppdragstagare med svag position tycks behovet av åtgärder vara stort.

En offentlig utredning med uppgift att se över och analysera ef-

fekterna av F-skattesystemet tillsattes av regeringen i november 2017. Utredningen ska bland annat analysera om utformningen av bestämmelserna om F-skatt möjliggör att F-skattesystemet missbrukas för att undgå skatter eller avgifter. Utredningen ska lämna en delrapport i juni 2018. Slutrapporten ska presenteras i juni 2019.

Den här rapporten avslutas med förslag till åtgärder. Förslagen kommer huvudsakligen från LO-förbundens avdelningar och branschstrukturer och vilar på enkätsvaren. Förslagen kan delas in i åtgärder på tre nivåer. För det första, åtgärder inom partssystemet, vad är det för åtgärder som de fackliga organisationerna kan genomföra på egen hand eller i förhandlingar med motparten? För det andra åtgärder som den svenska lagstiftaren kan besluta om. Ett tredje område som särskilt bör uppmärksammas är transportbranschen. Här behöver den svenska lagstiftarens åtgärder kompletteras med åtgärder på EU-nivå.

1. Inledning

YTTERST BYGGER DEN SVENSKA KOLLEKTIVAVTALSMODELLEN på att de som utför arbete är anställda. Kollektivavtal och lagar, som MBL, LAS, arbetsmiljölagen och semesterlagen, gäller för dem som är anställda. Inga av dessa regler omfattar egenföretagare. Gränsen mellan de som skyddas av kollektivavtal och arbetsrätt utgörs av arbetstagarbegreppet.

Frågan om vem som är arbetstagarare kan aktualiseras i olika rättsliga sammanhang, exempelvis inom socialförsäkrings-, straff- eller skatterätt. Den historiska utgångspunkten och lagstiftarens strävan har varit att arbetstagarbegreppet ska vara enhetligt. Innebörden ska vara densamma oavsett sammanhanget. Vem som är arbetstagarare ska bedömas utifrån ett antal objektiva avtalskriterier som återspeglar den arbetspresterandes ekonomiska och sociala ställning.

F-skattesystemet påverkar maktbalansen på arbetsmarknaden. Vem som omfattas av arbetstagarbegreppet är i grund och botten en fråga om makt. För den enskilde är skyddet av kollektivavtal och arbetsrätt avgörande för ställningen mot arbetsgivaren. Utanför arbetsrättens skydd finns inget system för att balansera upp ojämlika maktrelationer på arbetsmarknad. Uppdragstagarna, eller egenföretagarna, anses där agera jämlikt. Arbetstagarbegreppet kan beskrivas som gränsvakt mellan två världar där makten mellan aktörerna fördelas olika.

Även kollektivt, för fack och arbetsgivare inom kollektivavtalsmodellen, har arbetstagarbegreppet stor betydelse. Kollektivavtalet som normerande instrument på arbetsmarknad vilar på att organiserade arbetstagarare och arbetsgivare träffar avtal kollektivt. Utanför arbetstagarbegreppet, och kollektivavtalet, blir relationen mellan fack och arbetsgivare en annan. Även fackets relation till de medlemmar som inte är arbetstagarare förändras, vilket många fack försöker att hantera genom särskilda medlemskap för egenföretagare.

Under den borgerliga regeringen ändrades villkoren för F-skatten. 2009 förändrades F-skattereglerna så att en egenföretagare enbart kan ha en uppdragsgivare. Den borgerliga regeringen önskade bryta upp det

enhetliga arbetstagarbegreppet. Ytterst i syfte att förskjuta maktbalansen mellan de som säljer och köper arbete.

Den här rapporten handlar om F-skatten. Syftet med den här rapporten är att försöka förstå verkligheten, försöka förstå omfattningen av F-skattemisshuset och beskriva det. Tanken är också att vi ska beskriva egenanställningar – fakturaanställningar samt delningsekonomin och omfattningen av detta. Rapporten gör inga anspråk på fullständighet eller vetenskaplighet. Rapporten vill förmedla bilder av den praktiska verkligheten.

Rapportens utkiksposter

För att förstå F-skattesystemets verkningar bygger rapporten på ett brett material. Statistik blandas med praktiska exempel från verkligheten. Våra olika utkiksposter utgör perspektiv på F-skattesystemet, men även rapportens disposition.

Från den första utkiksposten, SCBs och skatteverkets statistik, framgår bland annat att antalet med godkänd F-skatt ökar kraftigt och det är i stor utsträckning företag utan anställda som blir fler.

Den andra utkiksposten, som är rapportens viktigaste del, bygger på en ny enkätundersökning gjord bland LO-förbundens avdelningar, regioner och branscher. Här försöker vi att med hjälp av LO-förbunden sammanställa bilderna från olika branscher och olika delar av landet. Vad innebär ändringarna av F-skattesystemet, egenanställningsföretag och digitala plattformar på arbetsplatser runt om i landet.

Från en tredje utkikspost tar vi stöd mot universiteten. Med hjälp av arbetsmarknadsforskaren Annette Thörnquist berättar vi om anställningar och egenföretagande historiskt. Egenföretagande arbetare har både varit ett sätt för arbetsgivare att pressa kostnader och en överlevnadsstrategi för arbetare i kristider.

Enligt henne har EUs utvidgning medfört en ökning av falskt företagande inom framför allt bygg- och åkerinäringen. Annamaria Westregård, arbetsrättare vid Lunds universitet resonerar om kollektivavtalsmodellen och den så kallade gigeekonomin.

En fjärde utkikspost utgörs av praktiska exempel på missbruk av F-skatt och falska egenföretagare som LO-förbunden stött på. Byggjobbaren Bengt var först anställd, sen inhyrd, sen anlita som egenföreta-

gare och nu anställd igen. Hela tiden hade han samma arbetsförhållanden. Berit var F-skattare i hemtjänsten och jobbade minst sju arbetspass i vecka. Hon hade också problem att få ut någon semester. I Göteborg har Seko träffat på en F-skattare som ersatt en anställd grävmaskinist som blivit förflyttad. Den F-skattande grävmaskinisten kostar byggföretaget mindre än den anställde. Vi kan även berätta hur byggföretaget Tage och söner gått tillväga för att rekrytera polska byggnadsarbetare och anlita dem som F-skattande egenföretagare. Bara omkring en fjärdedel av det fakturerade beloppet hamnar på de polska byggnadsarbetarnas konton.

Slutligen, från en femte utkikspost, skriver vi dessutom om två utredningar – en från Skatteverket och en statlig. Skatteverket skriver i sin utredning att företag i allt större omfattning låter F-skattare göra jobbet istället för att anställa. Den statliga utredningen berättar att det är vanligare att arbetsgivare uppmanar arbetssökande att skaffa F-skatt och att fler, som inte ser sig själva som företagare, ansöker om F-skatt.

Egenanställning och digitala plattformar

Kopplat till F-skattefrågan finner vi en omstridd företeelse – egenanställning. Kritikerna använder beteckningen fakturaanställd. Vi använder båda benämningarna. Egenanställning – fakturaanställd är en person som skriver kontrakt med ett företag om uppdrag. Han eller hon blir sedan anställd av ett egenanställningsföretag – fakturaanställningsföretag, som tar emot betalningen från uppdragsgivaren och betalar skatt och egenavgifter. Uppdragstagaren är A-skattare. Fenomenet hanteras i ett eget kapitel.

Delningsekonomin är förmedling av arbete och tjänster genom en digital plattform. Det finns både icke-kommersiella – exempelvis plattformar som organiserar samåkning – och kommersiella – som till exempel taxiförmedlaren Uber och Taskrabbitt som förmedlar folk som sätter ihop IKEA-möbler. Även i detta sammanhang finns en koppling till F-skattesystemet. Även detta hanteras i ett eget kapitel.

I detta sammanhang undersöker vi även vad andra aktörer på arbetsmarknaden har att säga om F-skatt, plattformsföretag och egenanställningsföretag. TCO har gjort en undersökning och kommit fram till att det åtminstone finns några tusen falska egenföretagare bland dem egenföretag som säljer tjänster till företag, myndigheter och organisationer.

Även Futurion och KLYS har varit aktiva i frågan om egenanställningar och digitala plattformar. Detta utgör rapportens sjätte utkikspost.

Något om sammanhanget, metod och rapportens förslag

Rapporten har skrivits av Claes-Mikael Jonsson, jurist på LO och Göran Jacobsson, frilansjournalist. Vi har som författare i arbetet med rapporten haft en referensgrupp med företrädare från samtliga LO-förbund. I referensgruppen har rapportens problembeskrivningar och enkätundersökningen diskuterats, liksom rapportens avslutande förslag till åtgärder. Det är Claes-Mikael Jonsson och förbundens referensgrupp som står bakom förslagen till åtgärder.

En offentlig utredning som ska se över F-skattesystemet (den så kallade F-skatteutredningen) tillsattes av den röd-gröna regeringen 2017. Målet är att göra en översyn med syftet att minska skattefusket. Utredningen ska också analysera om F-skatt används för att anlita falska egenföretagare istället för att anställa. I uppdraget ingår dessutom att analysera faktureringsplattformar, egenanställningar och liknande. Den statliga utredningen ska även titta på om de nya reglerna för utstationering gör att utstationerad arbetskraft drivs till falskt egenföretagande.²

Förhoppningen är att den här rapporten även ska bidra till den offentliga F-skatteutredningen. Mot bakgrund av vår rapport kan man konstatera att det finns ett ökande problem med falskt egenföretagande och att F-skattesystemet behöver förändras.

Rapporten avslutas med förslag till åtgärder som bygger på synpunkter från förbundens avdelningar och branschstrukturer. Nästan alla förslag kommer från enkäterna. Förslagen kan delas in i åtgärder på tre nivåer.

² Nya regler för utstationering gäller från 1 juni 2017. 26 april förra året antog riksdagen Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2016/17 AU9.

Förändringarna innebär bland annat:

- Fackliga organisationer kan använda stridsåtgärder även om den utstationerande arbetsgivaren uppfyller minimivillkor i ett centralt kollektivavtal.
- Utstationerande arbetsgivare ska utse en företrädare som får förhandla om kollektivavtal om facket kräver det.
- Utstationerade arbetstagare som inte är med i facket har rätt till vissa villkor i kollektivavtal om den utstationerade arbetsgivaren tecknar svenskt kollektivavtal.
- Utstationerande arbetstagare får inte utsättas för repressalier för att de ställer krav på arbetsförhållandena på arbetet i Sverige.
- Både fack och arbetsgivarorganisation ska anmäla kontaktperson till Arbetsmiljöverket. Kontaktpersonerna ska informera om vad som kan krävas med hjälp av stridsåtgärder.

För det första, åtgärder inom partssystemet, det vill säga åtgärder som de fackliga organisationerna kan genomföra på egen hand eller i förhandling med motparten.

För det andra, åtgärder som den svenska lagstiftaren kan besluta om. Förslagen både skatterätt och arbetsrätt.

Det tredje området som särskilt uppmärksammas är transportbranschen. Här behöver den svenska lagstiftarens åtgärder kompletteras med åtgärder på EU-nivå. Just nu håller hela den EU-rättsliga regleringen av transportbranschen på att omförhandlas. I det sammanhanget bör regeringen bland annat verka för att cabotagereglererna och kombidirektivet förändras.

2. F-skatt, vad är det? Statistik och grunder

Vad är F-skatt?

Godkänd F-skatt är ett slags förtroende som innebär att den som har F-skatt får sköta inbetalningarna av skatt och egenavgifter själv. Om en uppdragsgivare anlitar någon med en F-skattsedel behöver uppdragsgivaren inte tänka på skatt och avgifter utan betalar bara en klumpsumma till den som man anlitar. Mellan en egenföretagare och uppdragsgivaren upprättas ett kommersiellt kontrakt.

Den som enbart har F-skatt har en enskild firma. Men det är också möjligt att driva företag i olika företagsformer som till exempel handelsbolag eller aktiebolag. Som regel har även sådana företag F-skatt.

Det går även att driva företag utan F-skatt. Då måste dock uppdragsgivaren betala in skatt och arbetsgivaravgifter för en egenföretagare. Och om det är en juridisk person som är anlita för jobbet ska uppdragsgivaren betala skatt men inte arbetsgivaravgifter.

A-, F- och FA-skatt

A-skatt är för den som är anställd och då betalar arbetsgivaren sociala avgifter, som är drygt 30 procent. Resterande belopp är lön före skatt och på det betalar arbetsgivaren in skatten som kallas inkomstskatt. Det som återstår i plånboken är nettolön.

F-skatt är skatt för alla slags företagare. Den som är godkänd för F-skatt ska själv betala in egenavgifter, som motsvarar sociala avgifter och skatt.

Det finns ungefär 640 000 F-skatteregistrerade, förra året godkändes 55 000 nya F-skatt och 36 000 drogs in.

FA-skatt är för dem som både är anställda och har ett företag. I anställningen betalar arbetsgivaren då skatt och socialavgifter medan FA-skattaren själv betalar skatt och egenavgifter i sitt företag.

Det finns ungefär 330 000 FA-skatteregistrerade. Förra året godkändes 28 000 FA-skatt och 30 000 drogs in.

F-skatt har funnits sedan 1993 då det infördes för att underlätta gränsdragning och skatteinbetalningar. Sedan dess har flera förändringar av F-skattessystemet skett. Den senaste var 2009 och innebär bland annat att det räcker med en uppdragsgivare för att få godkännande för F-skatt.

Med godkänd F-skatt får en företagare själv sköta inbetalningarna av skatt och egenavgifter.³ En anställd betalar A-skatt och då betalar arbetsgivaren in skatt och socialavgifter, som motsvarar egenavgifterna.

För att skilja egenföretagare från anställda finns kriterier, som bland annat tar upp vem som arbetsleder, vem står för verktygen och möjligheter att ta andra uppdrag. Arbetstagarbegreppet kan skilja sig mellan olika rättsområden. Arbetsdomstolen kan avgöra vem som är anställd och vem som är företagare i arbetsrättslig mening. Men det finns även ett skatterättsligt arbetstagarbegrepp som bygger på det arbetsrättsliga. Skatteverket kan besluta att en egenföretagare är anställd och kan då bestämma att uppdragsgivaren ska betala skatt och sociala avgifter utöver den ersättning som redan är utbetald.

Skillnaden är stor mellan en anställd och en egenföretagare. För den anställda finns kollektivavtal och arbetsmarknadslagstiftning medan egenföretagaren har kontrakt på ett kommersiellt uppdrag.

Egenföretagare kan ha mycket skilda situationer. Allt hänger på hur gångbara de är på marknaden och vilket kontrakt de kan få. Någon med en eftertraktad kompetens har lätt att få bra betalt medan den som arbetar i yrken med arbetslöshet och överskott på arbetskraft får nöja sig med mycket mindre betalt. Utanför arbetsrätten är individens relativa marknadsposition helt avgörande.

En erfaren dataprogrammerande egenföretagare kan enligt Unionen ha en timersättning på 800 kronor i timmen och det är en ersättning som är högre än den som anställda med samma jobb får.⁴ En egenföretagande markarbetare i Västsverige får 380 kronor i timmen medan

3 Alla uppgifter om F-skatt kommer från Skatteverket.

4 SCB har ingen statistik på IT-konsulters fakturering. Uppgiften om 800 kronor för en erfaren programmerare kommer från Marcus Henningsson som är ansvarig för medlemsförmåner inom Unionens egenföretagarmedlemskap och den faktureringen motsvarar en månadslön på 100 000 kronor. Bland några av IT-konsulterna själva är bilden att faktureringen ligger mellan 700–900 kronor i timmen och summorna inte ökar trots högkonjunkturen. Hos branschorganisationen IT & Telekomföretagen har man svårt att ge något besked. En av deras experter säger dock att de allra mest eftertraktade programmerarna kan fakturera 1 500 kronor i timmen.

byggföretagets kostnad för en anställd markarbetare är nästan 450 kronor i timmen.⁵

Ersättningarna för egenföretagande journalister sänks utan förhandling

Många frilansjournalister får sina ersättningar sänkta. Och facket kan som regel inte göra något eftersom man inte har någon förhandlingsrätt för de egenföretagande journalisterna.

För ett drygt år sedan sänktes frilansarvodet för alla till 2 900 kronor per dag på Bonniers alla tidskrifter. Arvodena var tidigare olika och sänkningen rörde sig om några hundra kronor för var och en. Nytt var också att sänkningen skedde utan förhandling. Bonniers meddelade bara den nya betalningen.

Tidningarna telegrambyrå (TT) har under de senaste åren sänkt ersättningen till frilansare för en rad olika typer av artiklar. Sänkningen är i storleksordningen 10–12 procent. Även på TT genomförs sänkningen utan förhandling.

Uppskattningen bland TTs frilansare är att deras månadsinkomst ungefär är hälften av de anställdas lön.

Hasse Hedström sitter i styrelsen för journalistfackets riksorganisation – Frilans Riks. Det finns ingen statistik för hur frilansarnas ersättning utvecklas. Hans bild är dock att alla frilansare har fått sämre villkor – antingen genom en direkt sänkning av ersättningarna eller kortare tid för att genomföra ett jobb. Resultatet är detsamma – mindre betalt för jobbet.

– På sikt blir journalistiken sämre,

säger han.

Enligt honom är det bara fackförbundspressen och branschtidningar som håller ersättningarna uppe.

Hasse Hedström säger att frilansjournalister som regel befinner sig i en utpressningssituation. Diskussionen om ersättningen sker inte mellan jämbördiga parter.

Uppgiftslämnarna på TT hörde av sig igen efter några timmar och ville försäkra sig om att de fick vara anonyma. De var oroliga för att förlora sina uppdrag hos TT.

– Det är fullt förståeligt, säger Hasse Hedström.

– Den som ställer till besvär och kräver något kanske inte får fler jobb.

Men han gillar inte utvecklingen.

– Ängsliga journalister är inte bra, säger han. ●

⁵ Enligt Seko i Göteborg fakturerar F-skattande anläggare 380 kronor i timmen.

Utländsk F-skatt

Utländska egenföretagare kan, efter ansökan, godkännas för svensk F-skatt. Det innebär att de får sin betalning och sköter inbetalning av avgifter och skatt på egen hand. Utländska F-skattare ska genomgå samma kontroller som svenska F-skattare innan de godkänns för F-skatt.

Att företaget är registrerat för F-skatt i hemlandet har ingen betydelse för uppdragsgivarens ansvar i Sverige. Saknar en utländsk egenföretagare svensk F-skatt kan uppdragsgivaren bli skyldig att betala arbetsgivaravgifter till Skatteverket. I praktiken blir uppdragsgivaren också arbetsgivare till egenföretagaren.

Om egenföretagaren kommer från ett EU-land så kan han eller hon ha ett A1-intyg hemifrån som säger att personen ska betala socialförsäkringsavgifter i hemlandet. I vanliga fall betalar egenföretagaren skatt också i hemlandet.

Om en egenföretagare kommer från något land utanför EU så anser Skatteverket att personen ska skaffa svensk F-skatt och sedan gör Skatteverket en bedömning av hur skatt och andra avgifter ska hanteras.

I de fall det handlar om falska egenföretagare från andra länder är det precis som med svenska falska egenföretagare en metod att kringgå kollektivavtal och andra bestämmelser.

Falsk egenföretagare – vad är det?

Med en falsk egenföretagare menar vi en person som uppträder som egenföretagare med godkännande för F-skatt men som jobbar under förhållanden som liknar en anställds. Det kan handla om en anställd som arbetsgivaren uppmanar att skaffa F-skatt och som fortsätter jobba egenföretagare under villkor som liknar en anställds. Det kan vara en arbetsgivare som anlitar F-skattare för uppdrag som egentligen borde göras av anställda och det kan även röra sig om en egenföretagare som blivit ekonomiskt beroende av en uppdragsgivare.

Det finns ingen statistik på falskt egenföretagande. Huvudsakligen för att gränsen mellan egenföretagare och anställd inte är knivskarp. En arbetsgivare som tänker sig att runda kollektivavtal och Arbetsmiljölagen genom att kontraktera egenföretagare låter sig inte fångas av statistiken.

Tabell 1 Antalet F-skattare ökar

Antal F-skattare:	
År 2004:	676 850 med F- och FA-skatt
Januari 2018:	971 051 med F- och FA-skatt
Ökning:	94,4 procent

Källa: Skatteverket

Företag utan anställda	Alla företag
År 1993: 307 738 företag utan anställda	År 1993: 570 019 företag
År 2017: 885 210 företag utan anställda	År 2017: 1 292 108 företag
Ökning: 187 procent	Ökning: 127 procent

Källa: SCB

Källa: SCB

Företagen utan anställda har alltså ökat snabbare än det totala antalet företag. SCBs siffror visar också att 68,5 procent av alla företag i dag saknar anställda. Uppgången beror dock inte enbart på F-skattereglerna.

SCB och Skatteverket har olika siffror. Skatteverket mäter F- och FA-skatt medan SCB redovisar företag, som har en bredare definition än godkänd F-skatt. I SCBs definition på företag ingår förutom dem med F-skatt bland annat även dem som är registrerade för moms och de som söker arbetskraft.

Anställd eller egenföretagare?

Det finns ingen enhetlig beskrivning av var gränsen går mellan arbetslagare och företagare utan det är en helhetsbedömning och den kan vara olika beroende på om utgångspunkten är arbetsrättslig eller skattemässig. Innehavet av en F-skattsedel talar i viss mån för att den som är arbetspresterande inte ska anses som arbetstagar.

Arbetsdomstolens beslut är tvingande. Det betyder att domstolen kan besluta om något oavsett vad arbetsgivaren och den som utför jobbet har kommit överens om. Arbetsdomstolen gör den arbetsrättsliga bedömningen av en anställd.

En facklig organisation kan stämma i Arbetsdomstolen om det är en arbetsgivare med kollektivavtal som facket anser anlitar falska egenföretagare. Om facket vinner kan arbetsgivare få betala skadestånd för kollektivavtalsbrott, eftersom den falska egenföretagaren borde fått lön och ersättning enligt kollektivavtalet. Dessutom kan arbetsgivaren få betala lön och andra ersättningar enligt avtal till den falska egenföretagaren.

Det skatterättsliga arbetstagarbegreppet utgår från det arbetsrättsliga,

Arbetstagare⁶

Följande faktorer talar för att en person är arbetstagare:

- ska enligt avtal eller enligt vad som har förutsatts mellan parterna utföra arbetet personligen
- har rent faktiskt personligen utfört så gott som hela arbetet
- ska utföra efter hand uppkommande arbetsuppgifter
- kan inte samtidigt åta sig arbete av betydelse för någon annan
- står under arbetsledning eller motsvarande kontroll av uppdragsgivare beträffande arbetets utförande, arbetstid eller arbetsplats
- har ingen kontorsorganisation eller administration
- har inte satsat något eget kapital i verksamheten utan maskiner, redskap och råvaror tillhandahålles av uppdragsgivaren
- får ersättning som inte enbart är beroende av mängden utfört arbete utan ersättningen utgår också med viss garanterad tidsbestämd lön
- har tidigare varit anställd hos uppdragsgivaren
- får helt eller delvis ersättning för direkta utlägg från uppdragsgivaren
- är i ekonomiskt och socialt hänseende jämställd med en arbetstagare

men bedömningen kan ibland vara annorlunda. Om det arbetsrättsligt handlar om en egenföretagare kan det ur skatterättslig synvinkel handla både om inkomst från tjänst och betalning för ett uppdrag. Det avgörs i en bedömning av helheten.

Om Skatteverket kommer fram till att en F-skattare egentligen är anställd kan arbetsgivaren bli skyldig att betala skatt och sociala avgifter utöver den ersättning som redan är betald till personen och den ersättning som betalts ut betraktas som lön. Den falska egenföretagaren behöver inte betala någon straffavgift.

Huruvida det är en anställd eller en företagare har även betydelse för sjukpenningen. Reglerna är olika för anställda och företagare. Och det är bara de som varit anställda som kan få a-kassa.

Skillnaderna är stora mellan anställda och egenföretagare. Företagaren har sitt kontrakt medan den anställde har kollektivavtal och arbetsmarknadslagstiftningen.

6 Se exempelvis Medbestämmandelagen med kommentarer av Dan Holke och Erland Olausson eller Anställningsförhållandet av Kent Källström och Jonas Malmberg.

Självständig företagare⁷

Faktorer som talar för att det är en självständig företagare:

- har en egen registrerad firma
- utnyttjar i kontakter med andra företag, banker och myndigheter ett eget firmanamn
- har näringsstillstånd som trafik- eller utskänkningstillstånd eller har fått någon särskild auktorisation att bedriva viss verksamhet
- har en egen kontorsorganisation
- godkänd för F-skatt
- betalar själv sociala avgifter
- är registrerad att bedriva momspliktig verksamhet
- använder egen maskinpark och egna verktyg i arbetet
- har skaffat ansvarsförsäkring som täcker de fel och brister som uppstår på grund av arbetet
- har ingen personlig arbetskyldighet utan kan sätta in annan i sitt ställe
- står inte under arbetsledning eller motsvarande kontroll av uppdragsgivaren
- får ersättning enligt de regler som är normala för självständiga företagare

För den enskilde är det inte sällan förvirrande med de olika arbetstagarbegreppen. Många med F-skattsedel tycks tro sig vara uppdragstagare stående utanför arbetsrätten. F-skattsedeln bidrar till att skapa en illusion av att man är fristående. Detta skapar även en obalans i makten mellan ett företag och den som utför arbetet.

En egenföretagare omfattas inte av:

- kollektivavtal
- årliga lönehöjningar
- avtalade försäkringar
- avtalspension
- arbetsmiljölagen i dess helhet (några bestämmelser är tillämpliga även för egenföretagare)
- lagen om anställningsskydd
- medbestämmandelagen

⁷ Se exempelvis Medbestämmandelagen med kommentarer av Dan Holke och Erland Olausson eller Anställningsförhållandet av Kent Källström och Jonas Malmberg.

Sammanfattning av kapitlet

Arbetstagarbegreppet är olika för arbetsrätt, skatterätt och socialförsäkringsrätt. Det innebär att en och samma person kan betraktas som egenföretagare av Skatteverket samtidigt som personen är att betrakta som anställd inom arbetsrätten. F-skattare kan förledas att tro att man inte omfattas av anställningsskydd och kollektivavtal vilket bidrar till obalans i makten mellan ett företag och den som utför arbetet. Antalet F-skattare har ökat markant de senaste 10 åren. Antalet egenföretagare har de senaste 25 åren ökat med 187 procent.

3. LO-förbunden om F-skatt, egenanställningar och digitala plattformar

Om enkäten till LO-förbunden

För att breda bilderna av F-skattesystemets verklighet har vi genomfört en enkätundersökning bland LO-förbunden. Ambitionen har varit att samla bilder från hela landet och flera branscher. Svarstiden har varit kort, men samtliga LO-förbund har svarat på enkäten. Svansfrekvensen i detta avseende är 100 procent.

Några förbund har svarat på förbunds nivå, majoriteten har dock vänt sig till sina avdelningar och regioner. Några förbund har valt att besvara enkäten på både branschnivå och regionalt. Förbundens olika metoder för att besvara enkäten gör det svårt att fastställa en exakt svansfrekvens för landet som helhet. En sammanställning av varje förbunds svar redovisas särskilt i bilaga 3. Vi åskådliggör där hur stor del av förbundets medlemmar som svaren omfattar. I sammanhanget är det också viktigt att erinra om att problemen med falska F-skattare och egenanställningar inte återfinns i alla branscher.

Vår samlade bedömning är att enkäten ger en god bild av egenföretagande, falskt egenföretagande, egenanställningar – anlitan av faktureringsföretag, jobb förmedlade genom digitala plattformar samt förekomsten av egenföretagande bland dem som tillfälligt arbetar i Sverige.

Frågorna till förbunden har berört fem områden. Det första området handlar om falskt egenföretagande och missbruk av F-skattesystemet. Vi har frågat LO-förbunden om det förekommer missbruk av F-skatt på förbundens avtalsområden. Vi frågar även om anställda sagts upp och ersatts av falska företagare. Växer problemen eller minskar de?

Det andra området berör egenanställningar, det vill säga att uppdragstagare anlitar faktureringsföretag. Förekommer detta inom LO-förbundens avtalsområden? Vi har även frågat efter exempel och om företeelsen anses bidra till lönedumpning. Det tredje området är digitala plattformar, förekommer det inom LO-förbundens avtalsområden? Även här har vi bett om exempel och frågat om företeelsen bidrar till lönedumpning.

Det fjärde området berör utstationerad arbetskraft. Vi har frågat LO-förbunden om det är vanligt med egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt på förbundens avtalsområden. Vi försöker särskilt se om förändringarna av Lex Laval som trädde i kraft sommaren 2017 har haft några återverkningar på egenföretagandet hos arbetskraften som befinner sig i Sverige tillfälligt. Slutligen, det femte området, bad vi LO-förbunden komma med förslag till åtgärder för att begränsa det falska egenföretagandet.

Vi har valt att redovisa LO-förbundens svar i sektorer: industri-, bygg-, transport-, övrig tjänst- samt offentlig sektor. I sammanhanget avses med offentlig sektor branscher som har sitt ursprung eller nära koppling till offentlig sektor. Verksamheten kan bedrivas i både offentlig eller privat regi. Det handlar om vissa av Sekos och Kommunals avtalsområden.

Enkätsvaren om missbruk och falskt företagande

Enkätsvaren visar att det förekommer ett omfattande missbruk av F-skattesystemet på LO-förbundens avtalsområden. Det händer att anställda sägs upp och erbjuds att fortsätta med samma arbetsuppgifter som F-skattare. Och allt fler har sagts upp och ersatts med falska egenföretagare under de senaste fem åren.

Men skillnaderna är stora mellan förbunden. Missbruk av F-skattesystemet är mycket vanligt på Transports, Byggnads och Musikernas verksamhetsområden medan missbruket inte alls finns på exempelvis Pappers arbetsplatser.

Problemet med missbruk av F-skattesystemet finns även hos IF Metall, men det skiljer sig åt mellan avtalsområdena. I den fasta industrin är missbruket mindre medan det är större på de avtalsområden där man har sin verksamhet på byggarbetsplatser.

Inom Kommunal och Seko är skillnaderna inom förbunden om möjligt ännu större. I båda facken finns många avtalsområden där missbruk av F-skatt och falskt egenföretagande inte är vanligt förekommande. För Kommunals del handlar det bland annat om barnomsorg, sjuk- och hälsovård och äldreomsorg medan det för Seko är försvaret, arbetsförmedlingen och universiteten som inte har problem med missbruk av F-skatt.

Hos Kommunal finns problemen med F-skatt och egenföretagare där medlemmarna bland annat arbetar med busstrafik, lantbruk och

hushållsnära tjänster. För Sekos finns missbruket bland annat inom bygg- och anläggningsverksamheter och där är det mycket omfattande.

Förbundens enkätsvar visar också att arbetsgivare anlitar egenföretagare istället för att anställa. Av förbundens svar framgår även att anlitaandet av egenföretagare har ökat under de senaste fem åren.

Fråga 1a Förekommer det missbruk av F-skattesystemet på förbundets avtalsområden?

Byggsektorn

Byggnads: Mycket Vanligt

Elektrikerna: Vanligt

Målarna: Vanligt

Transportsektorn

Transport: Mycket Vanligt

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels Förekommer

Hotell och restaurang: Existerar inte

Musikerna: Mycket Vanligt

Industrin

IF Metall: Förekommer

Livs: Existerar inte

GS: Förekommer

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer och i de branscher där det finns är det vanligt

Fråga 1b Anställda sägs upp och får fortsätta med samma arbetsuppgifter som F-skattande egenföretagare på förbundets avtalsområden.

Byggsektorn

Byggnads: Förekommer

Elektrikerna: Förekommer

Målarna: Förekommer

Transportsektorn

Transport: Förekommer

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Förekommer

Hotell och restaurang: Existerar inte

Musikerna: Förekommer

Industrin

IF Metall: Förekommer

Livs: Existerar inte

GS: Existerar inte

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer

Fråga 1c Allt fler har sagts upp och ersatts av falska egenföretagare under de senaste fem åren.

Byggsektorn

Byggnads: Vanligt

Elektrikerna: Förekommer

Målarna: Förekommer

Transportsektorn

Transport: Vanligt

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Vet ej

Hotell och restaurang: Existerar inte

Musikerna: Vanligt

Industrin

IF Metall: Vet ej

Livs: Existerar inte

GS: Förekommer

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer

Fråga 1d Företag anlitar egenföretagare istället för att nyanställa.

Byggsektorn

Byggnads: Vanligt

Elektrikerna: Vanligt

Målarna: Vanligt

Transportsektorn

Transport: Vanligt

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Förekommer

Hotell och restaurang: Existerar inte

Musikerna: Vanligt

Industrin

IF Metall: Förekommer

Livs: Existerar inte

GS: Vanligt

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer och i de branscher där det finns är det vanligt

Fråga 1e Företag som anlitar egenföretagare istället för att nyanställa har blivit fler under de senaste fem åren.

Byggsektorn

Byggnads: Vanligt

Elektrikerna: Vanligt

Målarna: Vanligt

Transportsektorn

Transport: Vanligt

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Vet ej

Hotell och restaurang: Existerar inte

Musikerna: Vuxit under lång tid

Industrin

IF Metall: Vanligt

Livs: Existerar inte

GS: Förekommer

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer och i de branscher där det finns är det vanligt

LO-förbundens enkätsvar om egenanställningar – anlitande av faktureringsföretag

Egenanställningar innebär att en person ordnar ett uppdrag och istället för att själv skaffa F-skatt så låter uppdragstagare ett faktureringsföretag sköta fakturering och inbetalning av skatt och egenavgifter. Egenanställningar förekommer på en del av förbundens verksamhetsområden och det är i stor utsträckning på arbetsplatser som problemen med missbruk av F-skattesystemet och falskt egenföretagande finns – dock i betydligt mindre omfattning. Utvecklingen de senaste åren skiftar. Hos Målarna ligger anlitandet av faktureringsföretag på samma nivå medan den ökar hos Transport och hos Byggnads vet man ännu inte hur utvecklingen ser ut.

Fråga 2a Förekommer egenanställningar – att uppdragstagare anlitar faktureringsföretag – inom era avtalsområden?

Byggsektorn

Byggnads: Förekommer

Elektrikerna: Förekommer

Målarna: Förekommer

Transportsektorn

Transport: Förekommer

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Vet ej

Hotell och restaurang: Vet ej

Musikerna: Existerar inte

Industrin

IF Metall: Förekommer

Livs: Existerar inte

GS: Förekommer

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer

Fråga 2b Hur har utvecklingen sett ut de senaste fem åren när det gäller egenanställningar och anlitan av faktureringsföretag?

Byggsektorn

Byggnads: Vet ej

Elektrikerna: Ökar på vissa håll

Målarna: Ligger på samma nivå

Transportsektorn

Transport: Ökar

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Vet ej

Hotell och restaurang: Vet ej

Musikerna: Minskar (för att F-skattarna ökar)

Industrin

IF Metall: Ökar i viss utsträckning

Livs: Existerar inte

GS: Ligger på samma nivå

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Ligger på samma nivå på de få ställen där det finns

Seko: Ökar

LO-förbundens enkätsvar om digitala plattformar

Exempel på jobb genom digitala plattformar är taxiförmedlaren Uber. Den typen av arbeten finns på flera förbundsavtalsområden och det är bland annat cykelbud, matleveranser och taxi hos Transport samt alla avtalsområden hos Målarna.

Facebook uppges vara en allt vanligare väg för förmedling av jobb till LO-yrken.

Men förmedling av arbeten genom digitala plattformar är generellt inte stort på LO-förbundens avtalsområden. Företeelsen ökar dock på flera områden, särskilt inom bygg och transportsektorn.

Fråga 3a Förekommer förmedling av jobb genom digitala plattformar på förbundets avtalsområden?

Byggsektorn
Byggnads: Ja
Elektrikerna: Ja
Målarna: Ja
Transportsektorn
Transport: Ja
Övrig tjänstesektor
Fastighets: Nej
Handels: Vet ej
Hotell och restaurang: Vet ej
Musikerna: Ja
Industrin
IF Metall: Vet ej
Livs: Nej
GS: Nej
Pappers: Nej
Med ursprung i offentlig sektor
Kommunal: Ja
Seko: Ja

Fråga 3b Hur ser utvecklingen ut när det gäller jobb förmedlade via digitala plattformar på förbundets avtalsområden?

Byggsektorn
Byggnads: Ökar
Elektrikerna: Ökar på vissa ställen
Målarna: Ökar på vissa ställen
Transportsektorn
Transport: Ökar nästan överallt
Övrig tjänstesektor
Fastighets: Existerar inte
Handels: Vet ej
Hotell och restaurang: Vet ej
Musikerna: Vet ej
Industrin
IF Metall: Vet ej
Livs: Existerar inte
GS: Ligger på samma nivå
Pappers: Existerar inte
Med ursprung i offentlig sektor
Kommunal: Vet ej
Seko: Ökar

LO-förbundens enkätsvar om utstationerade

Av LO-förbundens enkätsvar framgår att förekommer egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige. Samma sektorer som rapporterar stora problem med missbruk av F-skattesystemet och falska egenföretagande har problem med falskt egenföretagande hos utstationerad arbetskraft. På Byggnads avtalsområden är en stor del av problemen med missbruk av F-skattesystemet och falskt egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige. Situationen är liknande för Transports del när det gäller lastbilstrafiken. Missförhållandena uppges vara mycket stora på vägtransportområdet.

Sommaren 2017 ändrades Lavallagstiftningen. Ändringen innebär att utstationerade anställda får en starkare ställning. På många avtalsområden uppges att antalet egenföretagare bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige ökat har ökat sedan sommaren 2017, men det går samtidigt att ana en viss osäkerhet. Flera av Transports avdelningar svarar att de inte vet om antalet egenföretagare ökat.

Fråga 4a Utstationerade – de som tillfälligt gör jobb i Sverige. Förekommer egenföretagande bland dem som tillfälligt arbetar i Sverige på förbundets avtalsområden?

Byggsektorn

Byggnads: Vanligt

Elektrikerna: Ganska vanligt

Målarna: Vanligt

Transportsektorn

Transport: Vanligt

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Existerar inte

Handels: Vet ej

Hotell och restaurang: Existerar inte

Musikerna: Vet ej

Industrin

IF Metall: Förekommer

Livs: Existerar inte

GS: Existerar inte

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Förekommer

Seko: Förekommer

Fråga 4b Har egenföretagandet ökat sedan i somras (då den nya Lavallagstiftningen trädde i kraft) bland dem som tillfälligt gör jobb i Sverige på förbundets avtalsområden?

Byggsektorn

Byggnads: Ja

Elektrikerna: Ja

Målarna: Ja

Transportsektorn

Transport: Ja, men många vet ej

Övrig tjänstesektor

Fastighets: Vet ej

Handels: Vet ej

Hotell och restaurang: Nej

Musikerna: Vet ej

Industrin

IF Metall: Ja

Livs: Existerar inte

GS: Nej

Pappers: Existerar inte

Med ursprung i offentlig sektor

Kommunal: Vet ej

Seko: Nej

LO-förbunden om lönedumpningen

Vi har i enkäten frågat om man tror att falskt egenföretagande bidrar till lönedumpning. En stor majoritet anser att falskt företagande skapar förutsättningar för lönedumpning på arbetsmarknaden. Likaså anser många att även anlitande av faktureringsföretag och jobb förmedlade genom digitala plattformar bidrar till lönedumpning. Av enkätsvaren framgår tydligt att många att falskt egenföretagande fått ökande betydelse för facket under senare år.

Sammanfattning av kapitlet

LOs enkät visar att det förekommer ett omfattande missbruk av F-skattesystemet på LO-förbundens avtalsområden. Det händer att anställda sägs upp och erbjuds att fortsätta med samma arbetsuppgifter som F-skattare. Allt fler har sagts upp och ersatts med falska egenföretagare under de senaste fem åren. Men det är stor skillnad mellan olika sektorer av arbetsmarknaden. Problemen är störst inom bygg- och transportsektorn.

LO-förbundens enkätsvar visar att arbetsgivare anlitar egenföretagare istället för att anställa och att detta ökat under de senaste fem åren.

Egenanställningar förekommer på en del av LO-förbundens avtalsområden. I regel är det samma sektorer som har problem med missbruk av F-skattesystemet och falskt egenföretagande. Problemet med egenanställningar har dock betydligt mindre omfattning.

Av LO-förbundens enkätsvar framgår att förekommer egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige. På Byggnads avtalsområden är problemen med missbruk av F-skattesystemet och falskt egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige stora. Även på vägransportsområdet uppges problemen vara stora.

LO-förbunden anser att falskt egenföretagande skapar förutsättningar för lönedumpning på arbetsmarknaden. Falskt egenföretagande har fått ökande betydelse för facket under senare år.

4. Forskare om F-skatt och digitala plattformar

I FÖRBEREDELSENA MED RAPPORTEN vände vi oss till universitet och högskolor med förhoppningen att stötta på forskare som undersökt falskt egenföretagande. Två forskare som skrivit om falskt egenföretagande är Annette Thörnquist och Annamaria Westregård. Westregård har i övrigt tilldelats forskningsmedel för att undersöka vad som händer med den traditionella anställningen när svenska företag allt mer anlitar egenföretagare, som ofta kommer från europeiska låglöneländer.

Falska egenföretag – inget nytt

Arbete i gråzonen mellan anställning och egenföretagande har funnits länge och det har ofta ökat under kristider. Och det har både handlat om att minska kostnaderna och runda anställningsregler och kollektivavtal för arbetsgivarna och varit en metod för att överleva för de krisdrabbade arbetarna. Alltså både en exploateringsform och en överlevnadsstrategi.

Det skriver arbetsmarknadsforskaren Annette Thörnquist som resonerar kring både falska egenföretagare, där det handlar om dolda anställningar, och beroende egenföretagare, där den senare bara har en uppdragsgivare och blir starkt styrd och beroende av sin uppdragsgivare. Annette Thörnquist lyfter också fram mellanhändernas betydelse för att förmedla egenföretagare. Så länge det har funnits kollektivavtal och arbetsrätt, har det också funnits metoder att försöka kringgå dessa regelverk, säger hon.

Annette Thörnquist pekar på exempel från den bohuslänska gatstensindustrin under mellankrigstiden. Det var lågkonjunktur, överproduktion och massarbetslöshet.

Arbetsgivarna förde över ansvar för kostnader och risker i produktionen på arbetarna genom att kringgå anställningskontrakt och arbetsgivarna köpte även gatsten till underpriser av arbetare, som hyrde berg och sålde sten för egen räkning i brist på avlönat arbete. Resultatet blev ökad överproduktion och dumping av priser och löner.

Arbetsrättsligt finns bara anställda och egenföretagare och ingen mellanform. De senaste årtionden har produktion och arbete strukturerats om och det har blivit vanligare med underleverantörer och atypiska anställningar, konstaterar Annette Thörnquist. En effekt av detta är att gränsen mellan egen-

företagande och vanlig anställning blir mer oklar. Gråzonen med falskt egenföretagande och beroende egenföretagande har ökat.

Hon resonerar också kring EUs utvidgning och möjligheterna att utnyttja arbetskraft från Östeuropa. Och det har också lett till en ökning av falska egenföretagare från Östeuropa, framför allt i åkeribranschen och i byggbranschen. Användandet av förmedlingsföretag har varit en viktig del i denna utveckling.

Annette Thörnquist tittade för några år sedan på städindustrin i Sverige. Då fanns 5 000 registrerade egenföretagare i städbranschen enligt arbetsgivarorganisationen Almega. Facket har hittat några fall av falskt egenföretagande. Annette Thörnquist tycker att det finns oreda i branschen med många oseriösa aktörer, men också egenföretagarna som inte känner till vad det innebär att driva företag och egenföretagare som riskerar att hamna i en beroendeställning eftersom de bara har en uppdragsgivare. ●

Lästips

Annette Thörnquist har bland annat skrivit:

- False Self-Employment and Other Precarious Forms of Employment in the ‘Grey Area’ of the Labour Market. I International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations.
- Falskt egenföretagande – ett fenomen i arbetsmarknadens gråzon i Arbetarhistoria: Meddelande från Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek.

Digitala plattformar – Westregård

Annamaria Westregård är arbetsrättsforskare vid Lunds universitet och forskar bland annat om den nya gigekonomin. I en artikel resonerar hon om kollektivavtalsmodellen och gigekonomin.

En utgångspunkt är att kollektivavtalet kan omfatta dem som är anställda medan det inte kan gälla för egenföretagare. För egenföretagare är det kommersiella avtal med uppdragsgivaren som ingås och för sådana avtal är det fri konkurrens som gäller.

Hon tar avstamp i EU-kommissionens kriterier i Europeisk agenda för delningsekonomi, som i första steget går ut på att avgöra om delningsplattformen är en leverantör av professionella tjänster eller förmedling av verksamhet mellan privatpersoner, som exempelvis att organisera samåkning. Inästa steg avgör man om de professionella tjänsterna utförs av en anställd eller av en egenföretagare.

- Bestämmer plattformen priset?
- Bestämmer plattformen övriga villkor?
- Äger plattformen verktyg och annat som behövs för att göra jobbet?

Om svaret är ja på de tre frågorna anser EU-kommissionen att platt-

formen är arbetsgivare och den som gör jobbet arbetstagare. I annat fall förmedlar plattformen uppdraget och den som utför arbetet räknas som egenföretagare.

Det finns olika sätt att resonera kring arbetstagare och egenföretagare. Länderna i EU har sina egna bestämmelser för att fastställa vad som är en anställd. En domstol i Storbritannien har slagit fast att Uber-förarna är anställda och det får bland annat till effekt att regler om arbetstid och minimilön gäller för Uber-förarna.

Annamaria Westregård lyfter fram att en crowdworker (en person som får jobb genom en digital plattform) som inte är anställd kan räknas som anställd om hen har en ställning som liknar en anställds och kallas då "jämfäställd uppdragstagare". Det skulle innebära att crowdworkern omfattas av MBL och har rätt att organisera sig fackligt och förhandla om sina villkor. Samtidigt skulle en annan effekt vara att facket inte har förhand-

lingsrätt och vetorätt när det gäller anlåtande av "jämfäställda uppdragstagare".

Enligt Lundaforskaren skulle reglerna om "jämfäställda uppdragstagare" kunna öppna för facket att sluta kollektivavtal för egenföretagare. Ett dilemma är dock att ett sådant avtal hamnar i konflikt med konkurrensrätten. Frågan är om det strider mot konkurrensrätt om fack och arbetsgivare kommer överens om lägsta löner för både anställda och egenföretagare, som utför samma arbete som de anställda. EU-domstolen hanterar frågan i en dom och svaret är att det är ok om egenföretagarnas självständighet bara är marginell.⁸ EU-domstolen kallar dem falska företagare och anser att avtalet om lägsta lön inte strider mot konkurrensrätten.

Annamaria Westregård tror att det är möjligt att sluta kollektivavtal för crowdworkers förutsatt att de enligt MBL betraktas som jämfäställda uppdragstagare eller som falska egenföretagare enligt EU-domstolens uppfattning. ●

⁸ Domen i EU-domstolen: C-413/13 *Kunsten Informatie en Media v. Staat der Nederlanden*.

Lästips

Annamaria Westregård har bland annat skrivit:

- Delningsplattformar och crowdworkers i den digitaliserade ekonomi – en utmaning för kollektivavtalsmodellen i Modern affärsrätt.

Sammanfattning av kapitlet

Arbete i gråzonen mellan anställning och egenföretagande har en lång historia, inte minst i kristider. Arbetsgivarna söker ständigt metoder för att minska kostnaderna samt runda anställningsregler och kollektivavtal. Mellanhändernas betydelse för att förmedla egenföretagare har även det en lång historia.

EUs utvidgning, fri rörlighet och skillnader i arbetskraftskostnader har bidragit till en ökning av falska egenföretagare från Östeuropa, framför allt i åkeribranschen, men även i byggbranschen. Förmedlingsföretag är en viktig del i denna utveckling.

Frågorna om delningsekonomi har EU-dimension. Kommissionen har exempelvis föreslagit kriterier för att avgöra om en delningsplattformen är en leverantör av professionella tjänster eller förmedling av verksamhet mellan privatpersoner.

Ett dilemma, när det gäller att organisera och träffa kollektivavtal för egenföretagare, är konkurrensrätten. Det finns flera viktiga domar från EU-domstolen som hanterar kollektivavtalets gränsland.

5. Offentliga utredningar om F-skatt

F-SKATTEREGLERNA INFÖRDES 1993.⁹ Tanken var att göra systemet för redovisning och betalning av inkomstskatt och socialavgifter enklare och smidigare. De dåvarande reglerna om skyldigheten att göra skatteavdrag och betala socialavgifter ansågs vara svårtillämpliga. Avsikten var att minska osäkerheten om vilka skyldigheter som förelåg. Sedan F-skattesystemet infördes 1993 har reglerna ändrats flera gånger.

Den första större ändringen genomfördes 1998. I budgetpropositionen meddelade regeringen att man avsåg att göra det lättare att få F-skattsedel när man startar näringsverksamhet.¹⁰ Regeringen föreslog en omvänd bevisbörda. Den som bedrev eller hade för avsikt att bedriva näringsverksamhet skulle tilldelas F-skattsedel efter ansökan om det inte fanns skäl原因 att anta att näringsverksamhet varken bedrevs eller skulle komma att bedrivas.

1998 föreslog en arbetsgrupp på Riksskatteverket att definitionen av näringsverksamhet skulle utvidgas.¹¹ Arbetsgruppen föreslog att kriterier som tillämpades vid bedömningen av om en verksamhet skulle anses självständig var allt för snäva. Riksskatteverkets rapport fick inget stöd av den socialdemokratiska regeringen som argumenterade för att det krävdes starka skäl för en ändring av självständighetskriteriet.

2008 beslutade den borgerliga regeringen att göra en översyn av F-skattesystemet. Man anförde att F-skattesystemet utgjorde en försvårande faktor för dem som ville starta företag. Kritiken tog sikte på kravet om fler uppdragsgivare som ställdes för att en verksamhet skulle bedömas som näringsverksamhet. Kriteriet ansågs motverka möjligheterna att starta näringsverksamhet. Den borgerliga regeringen hävdade att samhället hade utvecklats och förändrats sedan F-skattereglerna infördes. En offentlig utredning presenterade sitt betänkande 2008.¹² Utredningen

9 Proposition om F-skattebevis, m.m. (prop. 1991/92:112).

10 Proposition *Utfärdande av F-skattsedel m.m.* (prop. 1997/98:33).

11 Rapporten *F-skatt åt flera – Utvidgning av näringsbegreppet*.

12 SOU 2008:76 *F-skatt åt flera*.

övervägde flera olika alternativ för att underlätta tilldelningen av F-skatt. En bestämmelse som innebar en sammanvägd bedömning av omständigheterna ansågs vara att föredra. Vid bedömningen av om en verksamhet bedrivs självständigt, ska särskilt beaktas vad uppdragsgivaren och uppdragstagaren har avtalat, i vilken omfattning uppdragstagaren är beroende av uppdragsgivaren och i vilken omfattning uppdragstagaren är inordnad i uppdragsgivarens verksamhet. Lagändringen trädde i kraft 2009 och gäller fortfarande.

2012 infördes skatteförfarandelagen vilket innebar att systemet med F-skattsedel och F-skattebevis kom att ersättas av ett godkännande för F-skatt. Ett godkännande av F-skatt kom också att gälla tills vidare. Ändringen innebar att det årliga utskicket av F-skattsedlar och F-skattebevis avskaffades.

Utredningar uppmärksammar falska egenföretagare

2013 gjorde Skatteverket på regeringens uppdrag en utvärdering av ändringarna av definitionen för näringsverksamhet som gjordes 2008 och som medförde att det blev lättare att bli godkänd för F-skatt.

Skatteverket konstaterade att förändringarna kommit succesivt och under åren före lagändring. Skatteverket såg också att företag i allt större omfattning låter personer med F-skatt utföra jobbet istället för att anställa personal.

I samma utredning medverkade Arbetsmiljöverket som pekade på att det ökade antalet egenföretagare gör att regler till skydd för yrkesverksamma behöver omfatta alla som arbetar oavsett om det är anställda eller är egenföretagare.

I en statlig utredning – SOU 2017:24 – om hur arbetsmiljö påverkas av det förändrade arbetslivet konstaterar man att egenföretagandet – företag utan anställda – ökar kraftigt. En del av förklaringen är de politiska beslut som gör det lättare att få F-skatt.

Utredningen skriver att det inte finns någon statistik över falska företag och skriver också att det inte är orimligt att anta att det falska företagandet ökat. Samtidigt som man i texten kommer fram till att det med det ökade egenföretagande ökar också utrymmet för falska egenföretag.

Dessutom berättar utredningen att arbetsgivare i större utsträckning

uppmannar arbetssökande att skaffa F-skatt och att det blivit vanligare med ansökningar om F-skatt från personer som inte ser sig själva som företagare.

Tusentals falska företagare¹³

Nästan var tionde egenföretagare är falsk egenföretagare och det betyder att flera tusen egenföretagare egentligen borde ses som anställda.

Det skriver TCO i en rapport som kom under våren. Tjänstemannafacket har låtit SCB göra en enkätundersökning och resultatet är att 8,6 procent av de företagare som säljer tjänster till andra företag, myndigheter och organisationer gör det under förhållanden som liknar anställdas villkor. 8,6 procent motsvarar 9 000 personer.

TCO tror inte att alla 9 000 vid en prövning i domstol skulle ses arbetstagare, men TCO tror att rör sig om flera tusen falska företagare.

En vändning?

I november 2017 beslutade den röd-gröna regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att se över F-skattesystemet och analysera effekterna i vissa avseenden av bestämmelsernas utformning och tillämpning.¹⁴

Utredningen ska analysera om utformningen av bestämmelserna om F-skatt möjliggör att F-skattesystemet missbrukas för att undgå skatter eller avgifter, om det finns behov av åtgärder för att underlätta och förbättra Skatteverkets uppföljning av företag som är godkända för F-skatt. Utredningen ska också analysera om och på vilket sätt utformningen av F-skattesystemet inverkar på villkoren för att starta, driva och utveckla företag samt om det förekommer ett missbruk av F-skattesystemet för att kringgå bestämmelserna om skyddsregler för arbetstagare och i vilken utsträckning systemet uppfattas kunna ge sådana effekter.

Utredningen kan även föreslå författningsändringar. Samtidigt är

¹³ Se TCOs rapport *Atypiska företagare Om relationen mellan företagare och deras uppdragsgivare*, 2018.

¹⁴ Kommittédirektivet *Översyn av F-skattesystemet* (dir. 2017:108).

utrymmet för förslag begränsat. Utredningens ska inte överväga ett slopande av F-skattesystemet. Inte heller ska utredningen lämna förslag på det arbetsrättsliga området. Utredningen ska lämna en delrapport i juni 2018. Slutrapporten ska presenteras i juni 2019. Förhoppningsvis kan några av förslagen i den här rapporten bidra till utredningens slutrapport.

Sammanfattning av kapitlet

Sedan F-skattesystemet infördes 1993 har reglerna om ändrats flera gånger. Systemet har med tiden blivit allt mer generöst. De viktigaste ändringarna genomfördes av den borgerliga regeringen 2009. En offentlig utredning från 2017 anger att det falska företagandet ökat.

En offentlig utredning med uppgift att se över och analysera effekterna av F-skattesystemet tillsattes av regeringen i november 2017. Utredningen ska bland annat analysera om utformningen av bestämmelserna om F-skatt möjliggör att F-skattesystemet missbrukas för att undgå skatter eller avgifter. Utredningen ska lämna en delrapport i juni 2018. Slutrapporten ska presenteras i juni 2019.

6. Några nedslag i verklighetens F-skatt

De polska byggnadsarbetarna fick bara en liten del av det fakturerade beloppet

En polsk F-skattande byggnadsarbetare fick ut strax över 100 kronor per timme medan mellanhänderna la beslag på omkring 300 kronor per timme.

Det handlar om byggföretaget Tage och söner som hade en underentreprenad på bygget av ett nytt reningsverk i Borås. Byggföretaget anlitate fortlöpande nio F-skattande polska byggnadsarbetare för sin del av byggprojektet. Trots att de polska byggnadsarbetarna arbetsletts av Tage och söner och använt företagets verktyg har de varit företagare och haft ett kommersiellt kontrakt för sina arbetsinsatser.

Det har funnits ett genomarbetat upplägg. För drygt två år sedan var Tage och söner med och startade företaget Fabur för att rekrytera och förbereda de polska byggnadsarbetarna för att vara uppdragstagare i Sverige. Fabur uppdrog åt det polska rekryteringsföretaget D.systems i Wroław att anlita byggnadsarbetare. D.system såg till att byggnadsarbetarna registrerade varsitt polskt företag och ordnade så de blev momsregistrerade. I Sverige använde Fabur den polska

bolagsregistreringen för att söka F-skatt. Fabur såg också till att de nyblivna polska egenföretagarna fick varsin registrering i id- och närvarosystemet ID06.

Det tog lång tid för de allra första att bli godkända för F-skatt och det berättas att byggnadsarbetarna fick jobba hemma hos folk och dolt på arbetsplatser där kontroll inte var så stor i väntan på att få ordning på F-skatten och registreringen i ID06.

De polska byggnadsarbetarna byttes ut efter ett halvår och de avlöstes av nio andra. Enligt deras kontrakt betalades de med drygt 100 kronor plus pengar till skatt och sociala avgifter som betalades i Polen. D.system i Polen ordnade en polsk ekonom som skrev deras fakturor, skickade dem till Fabur som i sin tur skickade egna fakturor till Tage och Söner, som i sin tur skrev en ny faktura till byggprojektets huvudentreprenör Veolia.

Fabur ordnade bostad åt byggnadsarbetarna. Det var först en camping och senare ett övergivit kontor nära bygget av nytt reningsverk. Fabur stod för arbetskläder och dem köpte man på Biltema.

FAKTA FAKTUROR

Vi har sett några av byggnadsarbetarnas fakturor. En av dem omfattar 100 timmars arbete för en snickare. Hans timersättning var 102,90 kronor. I fakturan ingår dessutom 1 102 kronor i sociala avgifter och 664 kronor i skatt. Sammantaget betalar Fabur snickaren 12 056 kronor eller nästan 5 500 zloty.

Fabur betalade även D.system i Polen och hade kostnader för ekonomen som skrev fakturorna. Faburs kostnader var kring 125 kronor i timmen för varje byggnadsarbetare. Till D.system betalade Fabur en summa varje månad för var och en av byggnadsarbetarna och kostnaden för fakturorna var 300 kronor per månad och byggnadsarbetare.

Även om de polska byggnadsarbetarna har F-skatt så tycks de inte se sig som företagare. Till Byggnads har de sagt att de är anställda av Fabur.

Thomas Nilsson är ombudsman hos Byggnads i Borås. Han säger:

– De polska byggnadsarbetarna är grovt lurade. De får mindre pengar än byggnadsarbetare med kollektivavtal. Och de får heller inte semesterersättning, helgdagserättning, traktamente och för dem ingår inga försäkringar i jobbet.

– Det är girigheten som styr. Tage och söner utnyttjar folk. Det är inte seriöst. De använder F-skatten för vit slavhandel.

Faburs verksamhet har vuxit. Vissa månader har mer än 20 polska byggnadsarbetare arbetat i Sverige med hjälp av Fabur. En del av förklaringen kan vara att företaget Erlandssons bygg blivit delägare i Fabur och kan tänkas utnyttja F-skattande polacker på samma vis som Tage och söner.

Byggnads har stämt Tage och söner. Facket anser att de polska byggnadsarbetarna är falska egenföretagare.

– Jag hoppas att vi vinner i Arbetsdomstolen och att vi får en avtalskrivning som drar en tydlig gräns mellan anställd och företagare.

Uppgifterna i den här texten kommer från människor som varit eller är anställda hos Tage och söner. De vill vara anonyma. ●

FAKTA UTRÄKNINGEN

- Tage och söners faktura till Veolia var 450 kronor per timme och byggnadsarbetare
- Faburs faktura till Tage och söner var 340 kronor per timme och byggnadsarbetare
- Faburs kostnad per timme och byggnadsarbetare är omkring 125 kronor

Överskottet är ungefär 300 kronor per timme. I början var Tage och söner ensam ägare av Fabur, vilket betyder att de 300 kronor hamnade hos Tage och Söner.

Samma jobb men anlitad på tre olika sätt

Sedan 20 år är Bengt markarbetare i en stor stad i Mellansverige och under de senast 8–9 åren har han i olika former arbetat åt ett av landets allra största byggföretag.

Det har hänt att han sagts upp under vintern för att det var ont om arbete. För något år sedan anställdes han hos ett bemanningsföretag sedan han sagts upp från det stora byggföretaget, som tog tillbaka honom som inhyrd. Efter en tid föreslog en chef på byggföretaget att han skulle skaffa F-skatt så byggföretaget skulle ppkunna anlita honom som egenföretagare. Samtidigt fick han veta att byggföretaget inte hade möjlighet att anställa honom.

Bengt nappade på idén, skaffade F-skatt och fick uppdrag av byggföretaget. Han slutade som inhyrd hos byggföretaget på fredagen och började som sitt uppdrag som egenföretagare på måndagen.

– Det var ingen större skillnad. Jag hade samma arbetsuppgifter och jag sköter mig själv i stor utsträckning.

Bengt trivdes med att vara egenföretagare. Det var visserligen en del administration att sätta sig in i och se till att ha försäkringar och

annat. Även om han då hade möjligheten att jobba mycket försökte han hålla sig till en 40-timmars vecka. Förtjänsten var bättre än som anställd och inhyrd, men ”inte så vansinnigt mycket mer”, säger han.

– Det gick bra. Jag hade jobb hela tiden. Det kan ha berott på att jag kan allt som har med markarbete att göra. Det kanske hade varit värre för någon som kunnat mindre och till exempel bara kunnat sätta plattor.

Han pekar dessutom på att det är högkonjunktur i byggbranschen och byggföretagen har svårt att få tag på folk.

– Jag vet inte hur det varit att ha F-skatt i en lågkonjunktur. Priserna sjunker nog. Man kan fakturera för mindre när efterfrågan sjunker, men man kan ju lägga ner sin firma och försöka få anställning.

Byggnads krävde att Bengt skulle vara anställd och inte uppdrags-tagare. Görgen Zilén, ombudsman på Byggnads säger:

– Han arbetade ju som anställd.

Det var ingen ändring av hans arbetsuppgifter och ställning när han började som egenföretagare. Det går inte att avtala bort arbets-tagarbegreppet.

Byggföretaget gick Byggnads till mötes och för några månader sedan blev Bengt anställd igen. Han gick från anlitad egenföretagare till anställd utan uppehåll i arbetet. Han slutade som egenföretagare på fredagen och började som anställd på måndagen. Och han säger att han fortsatte med samma arbetsuppgifter.

Bengt hade inte haft något emot att jobba vidare som egenföretagare. Samtidigt trivs han bra med jobbet hos det stora byggföretaget. Nu vet han inte riktigt vad han ska göra.

Görgen Zilén på Byggnads säger:

– Hans jobb är tryggare som anställd med pensionsavsättningar, försäkringar och anställningstrygghet. Om han vill vara egenföretagare kan han inte jobba fortlopande med samma arbetsuppgifter utan han måste skaffa sig ordentliga entreprenader och egna verktyg. För att det ska gå bra behöver han någon speciell kompetens också, tror jag. ●

Minst 7 arbetspass i veckan

Under fem år arbetade Berit med enskild firma åt ett hemtjänstföretag i en Stockholmskommun. Det normala var sjudagarsvecka, dubbla arbetspass några gånger i veckan och två veckors semester per år.

– Det går inte att ha familjeliv. Småbarn har ingen plats och har man en man så får han ställa upp på det arbetssätt man har, säger hon.

Tidigare jobbade hon i den kommunala hemtjänsten. Den lades dock ner. Hon tänkte sig att hon gärna ville ha ett eget företag och hon fick kontakt med ett hemtjänstföretag som byggde sin verksamhet på F-skattare. Berit hade kontrakt med hemtjänstföretaget, som betalade ersättning till henne.

I början tvingades hon jobba väldigt mycket eftersom det inte fanns tillräckligt med personal och senare kunde hon trappa ner till sjudagarsvecka och bara jobba dubbla pass någon gång i veckan.

–Fördelen var att jag kunde lägga upp jobbet helt själv och kontakten med kunderna var mycket bättre.

– Nackdelen var att man aldrig kunde vara sjuk. Vi hade inga vikarier. Vaknade man med feber var det bara att ta tabletter och gå till jobbet.

Som egenföretagare fick hon

mycket pengar i handen. Hon säger att det var lätt att komma upp i 60 000 i månaden, men ungefär hälften gick till skatt och avgifter. Dessutom var hon tvungen att betala en revisor som skött inbetalningarna till Skatteverket.

Sedan nästan två år är Berit anställd i ett hemtjänstföretag.

– Jag ångrar inte en sekund att jag var enskildare. Det var roligare att jobba och jag hade större ansvar. Men jag tycker bättre om att vara anställd. Nu kan jag vara sjuk och jag börjar bli gammal. Tryggheten är större som anställd.

Berit berättar att när hon var F-skattare i hemtjänsten måste hon tänka på allt själv – försäkringar och pension. Och för att få semester var hon tvungen att jobba extra för att ha råd och det blev högst två veckor per år.

– På semestern var det bäst att åka utomlands – annars var risken stor att de ringde från jobbet och man fick avbryta semestern för att åka till jobbet.

Maria är RFO – regionalt fackligt ombud – för Kommunal i 16 kommuner i norra Stockholm. Hon känner till tre företag inom hemtjänsten i norra Stockholmsområdet, som anlitar personal med F-skatt. Ett av dem ändrade häromåret inriktning och anställde sin personal.

Maria säger att ett privat hemtjänstföretag som anlitar F-skattare egentligen bara lägger ut uppdragen på F-skattarna. På deras hemsida står skrivet att de använder underentreprenörer. När någon väljer företaget för sin hemtjänst så förmedlas jobbet till en F-skattare.

– Den som gör jobbet behöver inte någon slags kompetens. Det finns inga garantier för att det blir bra omsorg, säger fackets Maria.

Och hon tillägger:

– Som F-skattare är det lätt att bli utnyttjad och kanske inte riktigt förstå vad som gäller. Att man till exempel själv måste lägga undan pengar till semester och pension, säger hon. ●

Tre nya falska egenföretagare varje vecka

Nyligen fick Seko i Göteborg tips om att en anställd grävmaskinförare ersatts av en F-skattare.

– Det visade sig stämma. F-skattaren får 380 kronor och det är mindre än vad anställda kostar, säger Niklas Rydh ombudsman på Seko Väg och ban i Göteborg.

Arbetsgivaren är ett mindre företag och de gräver ner fiberkabel i centrala Göteborg. Den anställde grävmaskinisten hade blivit osams med chefen och förflyttad till Borås.

– F-skattarna är det största hotet mot kollektivavtalet och anställningstrygghet. De säljer sin kropp och om de blir för många kommer de pressa ner villkoren för oss alla.

Niklas Rydh säger att de F-skattande falska företagarna ökar hela tiden och i Halland och Västra Götaland stöter Seko på omkring tre nya falska företagare varje vecka.

Björn-Inge Björnberg är ombudsman på Sekos förbunds kontor. Han jobbar med Väg och banbranschen. Han säger att facket haft problem med falska egenföretagare sedan början på 1900-talet.

– För oss är det ett evighetsproblem, som går upp och ner. De

senaste åren har det ökat något, säger han.

De falska egenföretagarna finns överallt inom Väg och baneområdet – även hos de allra största byggföretagen- och det kan vara alla möjliga yrkesgrupper som till exempel stensättare, asfaltsarbetare och anläggningsarbetare. Hans bild är att ökningen de senaste åren skett allra längst ut i entreprenadkedjorna.

– Omfattningen är svår att avgöra. Falskt egenföretagande är ljusskyggt. Men min gissning är dock att rör sig om 500–700 falska egenföretagare i vår bransch i hela landet.

Inom Väg och ban förekommer många diskussioner och tvister om falska egenföretagare mellan fack och arbetsgivare. De lokala fackliga företrädaarna brukar ställa ultimatum – anställa eller ta bort den

falska egenföretagaren från arbetsplatsen, berättar han och ofta löser det sig innan det blivit en tvist. På centrala nivå har Seko 3–4 tvister om året om falskt företagande på Väg och ban-området.

– Vårt huvudargument är att det alltid handlar om dumpning av villkoren. De konkurrerar med kollektivavtal och anställningsskyddet. De falska egenföretagarna får genomgående lägre ersättning än de anställda. Hittills har vi inte träffat på någon som fått mer betalt än avtalet.

Ofta får facket fram vilken ersättning som de falska företagarna får och det ligger ofta mellan 250–350 kronor i timmen medan en anställd i branschen kostar ett företag 400–450 kronor i timmen.

– Jag tycker att det är enkelt att avgöra om det handlar om en egenföretagare. Det är bara att fråga vem som sätter priset och vem som arbetsleder jobbet.

Björn-Inge Björnberg tycker inte att ändringen av F-skatteregler gjort någon märkbar skillnad. Problemet fanns före ändringen och det finns fortfarande. ●

7. Egenanställda och digitala plattformar

EGENANSTÄLLNING INNEBÄR ATT en uppdragstagare som är A-skattare och låter ett företag sköta faktureringen av uppdraget. Branschorganisationen Egenanställningsföretagen beskriver verksamheten så här:

- Egenanställning är ett sätt att fakturera utan att ha ett eget företag. Det blir möjligt genom att en person anställs av ett egenanställningsföretag och därigenom får rätt att förhandla om uppdrag för företagets räkning.
- Egenanställningsföretaget fakturerar uppdragsgivaren åt den egenanställda och har fullt arbetsgivaransvar.
- Den egenanställda är anställd under uppdraget och betalar A-skatt.

Den anställda fixar alltså uppdragen i egenanställningsföretagets namn och för det får han eller hon en del av det fakturerade beloppet till lön och skatter och avgifter. Egenanställningsföretagen tar en del av det fakturerade beloppet. För Frilans Finans som är ett av de större företag handlar det om 6 procent av det fakturerade beloppet. Anställningen är som regel allmän visstid.

Det är inte självklart att egenanställda får a-kassa. A-kassorna gör en bedömning i varje enskilt fall och avgörande är hur kontraktet med uppdragsgivaren ser ut. Det är bara de som varit anställda som kan få a-kassa och för dem som anlitar egenanställningsföretag beror rätt till arbetslöshetsersättning helt på om de betraktas som anställda eller företagare. A-kassorna kommer till olika slutsatser beroende på arbets-situation. I en dom från Kammarrätten i Göteborg ändrades ett beslut från Unionens a-kassa.¹⁵ Domstolen kom fram till att den egenanställda hade rätt till ersättning från a-kassan.

TCOs tankesmedja Futurion har skrivit en rapport om egenanställningar.¹⁶ Rapportförfattaren resonerar om det behövs en tredje kategori mellan anställda och företagare. En del av beskrivningen i rapporten är

¹⁵ Mål nr 911-15.

¹⁶ Futurions rapport heter: Egenanställningar – den svenska partsmodellens ingenmansland.

att det handlar om uppdragsgivare som vill komma undan ansvaret för anställning, arbetsmiljö och socialförsäkringar.

I rapportens slutord är en farhåga att osäkerheten på arbetsmarknaden skulle öka om tillsvidareanställningar ersätts av egenanställningar. Dessutom skulle ett ökat antal egenanställda kunna skapa en allmän dumpning av villkoren i arbetslivet.

KLYS, som är en samarbetsorganisation för konstnärliga yrkesutövare, har givit ut rekommendationer om egenanställningsföretagen. Först av allt vill KLYS använda andra termer. Organisationen tycker att egenanställd och egenanställningsföretag är olämpliga. Istället vill KLYS använda fakturaanställda och fakturaanställningsföretag.

KLYS har kommit fram till att det kan bli dyrt att använda den sortens företag och rådet är att bara använda dem någon enstaka innan kulturutövaren fått igång sin egen firma.

Och om uppdragsgivaren har kollektivavtal tycker KLYS att en kulturutövare ska försöka bli anställd eftersom det är tryggare. KLYS rekommendationer finns i bilaga 1.

Egenanställda

- Antalet egenanställda var förra året var 44 724 – en tiodubbling sedan 2011.
- Drygt 20 procent arbetar i LO-yrken.
- 10 procent av de egenanställda hos företaget Frilans Finans fakturerade för mer än 250 000 kronor under 2017. De flesta fakturerar alltså för lägre belopp.

Källor: Egenanställningsföretagen och Novus

Ett kollektivavtal hos kundbolaget gäller inte för egenanställda utan de har ett kommersiellt kontrakt med uppdragsgivaren. Stephen Schad, ordförande för branschorganisationen Egenanställningsföretagen uppger att organisationens policy är att inkomsterna ska ligga i paritet med genomsnittslönerna i SCBs lönestatistik. Branschorganisationen Egenanställningsföretagen har 13 medlemsföretag och de har enligt egna uppgifter 95 procent av marknaden.

Schad säger sig inte se några tendenser till lönedumpning. Tvärtom tjänar de egenanställda bra, säger Stephen Schad. De olika egenanställningsföretagen tycks dock ha olika uppfattningar. Företaget Frilans Finans accepterar inte uppdrag som innebär timlöner under 70 kronor i timmen och det handlar om lön före skatt.

Olika begrepp

- **Plattformsföretag** är en digital arena eller som ett torg där människor byter varor och tjänster. Exempel är Uber och egenanställningsföretag, som alltså en del av plattformsföretagen
- **Delningsekonomin**, när folk delar på något till exempel en bil eller en tvättstuga. Egenanställningsföretagen ser sig vara en del av delningsekonomin.
- **Faktureringsföretag** är en beteckning på egenanställningsföretag som bland annat a-kassorna använder.

Delningsekonomi

Delningsekonomi, liksom plattformsekonomi, handlar om förmedling av arbete och tjänster oftast på digitala mötesplatser. Egenanställningsföretag och deras anställda kan ses som en del av delningsekonomin. Taxiförmedlaren Uber och tjänsteplattformen Taskrabbitt är andra exempel. I höstas köpte IKEA Taskrabbitt och ett sätt att använda Taskrabbitt är att folk kan skaffa hjälp med att sätta ihop sina nyinköpta möbler.

En del av begreppen kommer från musikbranschen. Delningsekonomi kallas även gig-ekonomi, där gig är ett uppdrag eller en spelning. De som gör jobben kallas crowdfunder och det handlar om att de gör jobb åt många – crowd betyder folkmassa.

LO-förbunden svarar i enkäten att egenanställningar och digitala plattformar förekommer i begränsad utsträckning på förbundens avtalsområden. Det tycks huvudsakligen vara i nya branscher som företeelsen förekommer. Likaså stödjer LO-förbundens enkätsvar upp undersökningen i SOU 2017:24. Det tycks huvudsakligen röra sig om storstadsfenomen.

Trender i arbetslivet

I en statlig utredning från förra året – SOU 2017:24 – finns en undersökning om jobb via digitala plattformar. Det är en del av en undersökning som Gullers grupp gjort om trender i arbetslivet. Resultatet är att:

- 4 procent har försökt få jobb genom någon digital plattform under det senaste året.
- Fler unga än äldre har använt digitala plattformar för att hitta uppdrag
- Fler män än kvinnor
- Fler stockholmare än andra
- Fler utlandsfödda än svenskfödda
- Fler högutbildade än lågutbildade
- Jobben har till hälften varit digitala och gjorts online och lika stor andel har varit jobb som utförts rent fysiskt
- De vanligaste uppdragen är: data/it, kultur, transport av personer, transport av varor och en dryg tiondel rörde städ och byggjobb hemma hos folk
- 55 procent utför färre än 5 uppdrag under det senaste året medan 2 procent har gjort fler än 100 uppdrag
- De svarande jobbar i genomsnitt 22 timmar i månaden med uppdrag från digitala plattformar
- Bland de mest använda plattformarna finns Offerta, Taskrunner, Amazon Mechanical Turk, Uber och Servicefinder.

En iakttagelse i sammanhanget är att egenanställningar och digitala plattformar tycks ha två arbetsmarknader. En marknad med uppdragstagare med förhållandevis stark marknadsposition. IT-konsulter, yrkeskickliga hantverkare etc. Parallellt tycks dock finna en arbetsmarknad där uppdragstagarna har en mycket svag marknadsposition. Inte sällan rör det sig om utlandsfödda och enklare jobb. Prispressen tycks där vara mycket stor. Här tycks behovet av åtgärder vara stort.

Sammanfattning av kapitlet

LO-förbunden rapporterar att generellt att egenanställningar och digitala plattformar förekommer i begränsad utsträckning på förbundens avtalsområden. Det tycks huvudsakligen vara i nya branscher som företeelsen förekommer.

När det gäller egenanställningar och digitala plattformar tycks det finnas parallella arbetsmarknader. Villkoren skiljer sig för uppdragstagare med svag marknadsposition jämfört med IT-konsulter och yrkeskickliga hantverkare som har en förhållandevis stark förhandlingsposition. När det gäller uppdragstagare med svag position tycks behovet av åtgärder vara stort.

8. Förslag till åtgärder och förändringar

PROBLEMET MED DET VÄXANDE falska företagandet och F-skattsedeln som redskap för underbudskonkurrens har inga enkla lösningar. Att helt upphäva systemet med F-skatt, en slags återgång till situationen före 1993, är inte realistiskt. Möjligtvis kan det vara en långsiktig strävan. Vad som behövs är istället åtgärder som begränsar och förhindrar falskt företagande i vår samtid.

Maud Olofsson, näringsminister i den borgerliga regeringen som avreglerade F-skattesystemet 2008, önskade sig att alla skulle födas med en F-skattsedel. Och alliansregeringen gjorde också lättare att få F-skattsedel och ändrade reglerna så att en F-skattare bara behöver ha en uppdragsgivare.

I botten av frågan om F-skatt ligger en människosyn och ideologi. Föds människan in på en marknad? En del föreställer sig att kampen om affären och överlevnaden, ytterst samhället som helhet, vilar på den enskilde individens företagsamhet. Detta är det nyliberala paradigmet. Eller kan och bör människan beredas trygghet och möjlighet till utveckling?

Den sociala demokratin bygger på att man skapar förutsättningar för alla människor – anställda och entreprenörer. Den gemensamma uppgiften för stat och samhälle måste vara att möjliggöra att ett stort utbud på kvalificerade arbetstillfällen kan skapas. En arbetsmarknad där människor ges goda möjligheter till produktiva och självutvecklande arbeten, men även där steget till företagande är en möjlighet för dom så önskar.

Regelverken som omger arbetsmarknaden försöker att hitta en balans mellan människors behov av trygghet i det egna livet och näringslivets behov av en flexibel arbetsmarknad. Hur gränserna förskjuts avgörs ytterst av maktförhållandena mellan de som köper och säljer arbete. Men även människors egna föreställningar och förväntningar om hur arbetslivet kan inordnas är av betydelse. Gränserna mellan trygghet och flexibilitet förskjuts ständigt. I detta sammanhang utgör F-skattesystemet ett viktigt instrument för att skjuta flexibiliteten framåt.

Under lång tid har flexibiliteten varit på frammarsch. Bedömningen

mot bakgrund av rapporten är dock att pendeln har vänt. Önskemålen om trygghet, inte minst hos unga människor, vinner återigen terräng. Behovet av makt över det egna livet ökar. Bakom digitala plattformar och egenanställningsbolagens brus söker människor efter en upplevelse av makt över det egna livet. Vägen dit går bland annat genom skärpta F-skattebestämmelser.

I sammanhanget kan man även fråga sig om det inte behövs särskilda insatser, som del av den aktiva arbetsmarknadspolitiken, för att förbättra rekryteringen till bristyrken. Ett sätt att förstå utvecklingen, vilket indirekt framgår av rapporten, kan vara att en del arbetsgivare ser sig tvungna att lösa kompetensbrist med falska egenföretagare. En sådan utveckling riskerar att bidra till att dämpa de villkors- och löneglidningseffekter som är normala på en i övrigt sund arbetsmarknad där det råder brist på arbetskraft.

De förslag till åtgärder som följer nedan vilar huvudsakligen på synpunkter från förbundens avdelningar och branschstrukturer. Nästan alla förslag kommer från enkäterna. Förslagen kan delas in i åtgärder på tre nivåer.

För det första, åtgärder inom partssystemet. Vilka är de åtgärder som de fackliga organisationerna kan genomföra på egen hand eller i förhandlingar med motparten?

- Några förbunds företrädare i referensgruppen vill driva förhandlingar om arbetstagarbegreppet och se till att få centrala och vägledande uppgörelser i kollektivavtalen. En sådan uppgörelse finns till exempel hos GS-facket. Förhoppningen är att en sådan regel skulle kunna tydliggöra att en F-skattsedel inte förändrar arbetstagarbegreppet och skydd enligt kollektivavtal och arbetsrätt.
- Flera avdelningar inom LO-förbunden föreslår en massiv utbildningsinsats till klubbar och avdelningar avseende F-skatt och arbetstagarbegreppet.
- Flera förbund lyfter att facket bör använda sig av 38 § MBL i större utsträckning. Arbetsgivaren ska enligt 38 § MBL begära och genomföra förhandlingar med facket innan han anlitar någon som ska utföra arbete för hans eller hennes räkning eller i dennes verksamhet. Förhandlingsskyldigheten föreligger dock bara mot det fack som har kollektivavtal för det aktuella arbetet.

- Organisera mera säger en del avdelningar hos LO-förbunden. Om detta innebär att man menar att även egenföretagare bör organiseras mer strukturerat, som inom exempelvis Unionen, framgår inte. Mer sannolikt handlar det om att öka närvaron på icke-etablerade arbetsplatser, typ ”facket i sommarland”, såsom Kommunal Väst föreslår.

För det andra behövs åtgärder som den svenska lagstiftaren kan besluta om. Åtgärderna ligger inom både skatterätt och arbetsrätt.

- Stärk möjligheterna till att återkalla en F-skattsedel. En F-skattsedel ska omedelbart, efter en förenklad utredning, återkallas om:
 - F-skattaren använder sig av, eller har använt sig av, eller sänder ut osanna, falska eller på annat sätt oäkta intyg/fakturor.
 - F-skattaren använder falska handlingar som används direkt eller indirekt vid utövande av verksamheten.
- Stärkt kraven på en likformig bedömning över myndighetsgränserna om vad som är en egenföretagare. Skatteverket och Arbetsmiljöverket bör inte kunna hamna i olika bedömningar.
- Återinför ett otvetydigt krav på att F-skattsedel endast kan delas ut om en person har, eller förväntas ha, två eller flera uppdragsgivare. Undantag kan göras för passiv näringsverksamhet.
- Överväg att införa en regel om att ingen som under personlig arbetskyldighet tillsammans med andra utför arbete kollektivt och fysiskt åt någon som bestämmer när, var, vem och hur arbetet ska utföras, ska godkännas för F-skatt samt att Skatteverket ska underkänna uppdragsgivare som ingår uppdragsavtal trots att denne leder och fördelar arbete på angivet vis.
- Utvidga utstationeringsregistret till att omfatta även utländska F-skattare. De utländska egenföretagare som anser sig vara i Sverige tillfälligt ska anmäla sig till utstationeringsregistret.
- Utvidga sanktionsansvaret i utstationeringslagen till privatpersoner. Den som anlitar utstationerad arbetskraft måste säkerställa att det företag eller F-skattaren som anlitas finns med i utstationeringsregistret.
- Utvidga det entreprenörsansvar som regeringen föreslagit för bygg- och anläggningsbranschen (Ds 2017:30) till hela arbetsmarknaden. Ett utvidgat ansvar för den som anlitar underentreprenörer kommer att motverka falska F-skattare.

- Genomför ett nationellt kunskapslyft om arbetsmarknadreglering, kollektivtaval och anställningens innebörd. Alla Gymnasielever och studenter, liksom SFI-utbildningar, bör ha en fördjupad och omfattande information om vad det egentligen innebär att vara F-skattare och vilka riskerna är.
- Genomför ovillkorliga krav på att det i den offentliga upphandlingen redovisas om utföraren kommer att använda F-skattare och säkerställ att utföraren får ett ovillkorligt ansvar för att säkerställa att lön och anställningsvillkor enligt kollektivavtal tillämpas i entreprenadkedjan.
- Mer resurser för kontroll av arbetsmarknaden till skatteverket, arbetsmiljöverket och polisen. Myndigheternas närvaro på arbetsplatserna måste öka. På en kraftigt internationaliserad arbetsmarknad kan staten inte nöja sig med att enbart fackliga organisationer sköter kontrollen. De fackliga kontrollerna behöver understödjas och bistås av myndighetskontroller.
- Skärp reglerna om när utländska F-skattare ska betala skatt i Sverige. En i utlandet bosatt fysisk person ska lämna inkomstdeklarationen senast den 2 maj året efter inkomståret. Utländska F-skattare bör löpande betala skatt i Sverige.

Ett tredje område som särskilt bör uppmärksammas är transportbranschen. Här behöver den svenska lagstiftarens åtgärder kompletteras med åtgärder på EU-nivå. Just nu håller hela den EU-rättsliga regleringen av transportbranschen på att omförhandlas. I det sammanhanget bör regeringen driva på för att:

- Avskaffa det så kallade kombidirektivet.¹⁷ Direktivet gör det möjligt för speditörer att permanent stationera trailerdragare i Sverige för att utföra transporter från och till hamnar och kombiterminaler med löner och arbetsvillkor i enlighet med chaufförens hemland. Detta är en oacceptabel situation. På svensk arbetsmarknad ska det vara svenska löner och arbetsvillkor.
- Skärp upp reglerna om cabotagetrafik.¹⁸ Syftet med cabotage är att ett

¹⁷ Förslag till ändring av direktiv 92/106/EEG om gemensamma regler för vissa former av kombinerad transport av gods mellan medlemsstaterna, COM(2017)648.

¹⁸ Förslag till ändring av förordning (EG) nr 1071/2009 och förordning (EG) nr 1072/2009 i syfte att anpassa dem till utvecklingar inom sektorn, COM(2017)281.

ekipage som genomför en internationell transport inte ska behöva åka tillbaka utan last. I dag innebär detta att man har rätt att under 7 dagar genomföra upp till 3 inrikestransporter i det land där lossningen av den internationella transporten gjordes. Dessa regler missbrukas grovt och många utländska lastbilar är permanent stationerade i Sverige utan att betala skatt eller rimliga löner. Cabotagereglerna kan begränsas på många sätt, men huvudsaken är att stoppa de som verkar permanent i andra länder än där de har trafik tillstånd och betalar skatt.

- Gör reglerna om utstationering tillämpliga på cabotagetrafik.¹⁹ Kommissionen har föreslagit att utstationeringsdirektivet ska tillämpas från dag ett på cabotagetransporter.
- Polisen behöver nationellt bättre verktyg för övervakning och kontroll av all godstrafik på väg. Ett sådant verktyg skulle kunna vara GPS-positioneringen som skulle ligga till grund för vägslitageskatten. Utöver detta krävs fler poliser som utreder brott mot utstationeringsdirektivet samt fler poliser längs vägarna som har befogenheter att agera direkt mot brott mot utstationeringsdirektivet.

¹⁹ Förslag till ändring av direktiv 2006/22/EG vad gäller tillsynskrav och om fastställande av särskilda bestämmelser med avseende på direktiv 96/71/EG och direktiv 2014/67/EU för utstationering av förare inom vägtransportsektorn, COM(2017)278.

Bilagor

Bilaga 1. KLYS rekommendationer

Klys rekommendationer i dess helhet finns att ladda ner på www.klys.se

KLYS CHECKLISTA VID ANLITANDE AV FAKTURAANSTÄLLNINGSFÖRETAG ANSTÄLLNINGSAVTAL MED FAKTURAANSTÄLLNINGSFÖRETAG

- Det är viktigt i vilken ordning du som kulturskapare ingår avtal med kund respektive företag, eftersom detta har avgörande betydelse för vilken anställningsform du anses ha.
- Först måste du ansluta dig till fakturaanställningsföretaget och komma överens om för vilka uppdrag företaget ska vara avtalspart och fakturera, innan du avtalar om ersättningen för ett uppdrag. Även om det är du som kulturskapare som ska utföra arbetet är det viktigt att dina uppdragsgivare vet att det är företaget som är deras juridiska uppdragstagare och som är godkänd för F-skatt.
- Läs noggrant igenom alla avtal du skriver på, särskilt det du skriver med fakturaanställningsföretaget, eftersom du i rättslig mening alltid kommer att arbeta för fakturaanställningsföretaget, och inte för din uppdragsgivare. Villkoren som finns i anställningsavtalet med fakturaanställningsföretaget godkänns ofta redan när du skaffar ett konto, varför det är viktigt att redan då läsa igenom alla villkor.

KOSTNAD FÖR FAKTURAANSTÄLLNINGSFÖRETAGS TJÄNSTER

Det kan ibland vara svårt att räkna ut vad den verkliga kostnaden för att anlita ett fakturaanställningsföretag är.

- Fakturaanställningsföretagen tar ut en avgift eller sk provision, som baseras på en procentsats av det fakturerade belopp som du anlitat dem att fakturera. Denna procentsats varierar från 5 procent och uppåt, och innefattar olika typer av tjänster och förmåner.
- Det är viktigt att känna till att även andra faktorer kan spela in när det gäller kostnader, till exempel sättet att dra av för kvitton eller dolda övriga kostnader. Detta kan göra att tjänsten blir förhållandevis dyr,

jämfört med att till exempel starta företag och ta hjälp av en revisor för samma administrativa tjänster.

- Minskad möjlighet att göra avdrag och reglerna för anställda om vilka kvitton som kan gå igenom fakturerings-tjänsten medför att kostnaden för att använda ett fakturaanställningsföretag ökar ytterligare. Om du försöker dra av till exempel en dator mot din tjänsteinkomst från fakturaanställningsföretaget, är det till att börja med 5 000 kronor som aldrig får dras av i tjänst – och till detta kommer att Skatteverket generellt är restriktiva när det gäller avdrag från tjänsteinkomster.

Klys slutsats är att det kan bli dyrare att anlita ett fakturaanställningsföretag jämfört med att ha enskild firma och revisor. Vårt råd är därför att endast överväga att anlita ett fakturaanställningsföretag någon enstaka gång innan du fått igång din egen firma, men att så fort verksamheten växer skaffa dig bokföringshjälp som är avdrags-gill och övergå till att starta eget företag.

Använd dig inte av ett fakturaanställningsföretag om du ska utföra arbete åt en uppdragsgivare som har kollektivavtal. Har du möjlighet att bli anställd direkt av din uppdragsgivare är det ofta ett tryggare alternativ. Det kan därför vara värt att ställa frågan om det finns möjlighet till anställning hos uppdragsgivaren, även om de föreslår att du ska fakturera. Då är risken också mindre att du dumpar ersättningar och villkor enligt kollektivavtal.

RÄTTTILLA-KASSA

- En del fakturaanställningsföretag ger intryck av att du som anställd har rätt till a-kassa mellan uppdrag. När det gäller rätten till a-kassa är det dock vare sig du som kulturskapare eller fakturaanställningsföretaget som förfogar över den. Det är a-kassorna, som i sin tillämpning av a-kasselagstiftningen avgör din rätt till a-kassa.
- Den fråga som a-kassorna prövar är om du i det arbete som du utför är att betrakta som självständig eller osjälvständig uppdragstagare. Denna prövning kompliceras av att fakturaanställningsföretagen träder in som mellanhänder gentemot den egentliga uppdragsgivaren.
- Det finns domar från kammarrätten som har givit anställda hos fakturaanställningsföretag rätt till a-kassa. Dessa domar gäller dock inte

generellt för fakturaanställda, utan grundar sig på de förutsättningar som gäller i varje enskilt fall. Många a-kassor betraktar dig som är fakturaanställd som självständig uppdragstagare, och därmed inte berättigad till a-kassa.

- Viktigt att tänka på är att du kan bli återbetalningsskyldig för a-kassa som betalats ut, om du i efterhand anses ha arbetat som självständig uppdragstagare.

AVDRAG OCH SKATT

- Fakturaanställningsföretaget har samma skyldighet att redovisa arbetsgivaravgifter, göra skatteavdrag och lämna kontrolluppgift som för vanliga anställda.
- Fakturaanställningsföretaget erbjuder sig normalt att skriva av utlägg och investeringar som du gör för att kunna genomföra de uppdrag som företaget fakturerar åt dig. Företaget säger sig ta ansvar för att godkänna de kvitton och fakturor som du lämnar in. Tyvärr räcker inte detta för att du ska kunna vara trygg i att inte få påföljder för detta senare. Om inlämnade kvitton inte godkänns som utlägg för uppdraget och därför under känns av Skatteverket i ett senare skede, kan du bli tvungen att betala skatt för de pengar du köpte varan för. Det ligger därför i ditt eget intresse att själv kontrollera att de kvitton du lämnar in för avskrivning följer regelverket.
- Möjligheten att fakturera artistarvoden utan moms bortfaller vid anlåtande av fakturaanställningsföretag, eftersom fakturaanställningsföretaget kommer att agera likställt med ett produktionsbolag, som måste lägga på moms på artistarvoden. För de arrangörer, till exempel arrangörsföreningar, församlingar etc som inte är momsregistrerade, blir det fördyrande alternativt avsevärt lägre gage till artisten.
- Du bör också vara medveten om att fakturaanställningsföretaget i rättslig mening äger allt de drar av på din faktura. Om du till exempel köper en dator till ett uppdrag kan du därför enligt lag bli tvungen att lämna den till fakturaanställningsföretaget, och om företaget säger att du kan behålla den, måste du betala skatt för den som en löneförmån.
- När det gäller hantering av skattemässiga avdrag hos fakturaanställningsföretag, finns information på Skatteverkets hemsida.

FÖRSÄKRINGAR

- Fakturaanställningsföretagen är i sin egenskap av arbetsgivare skyldiga att följa de lagstadgade försäkringarna för anställda, till exempel sjukförsäkring, arbetsskadeförsäkring och pensionsförsäkring. Se därför till att företaget betalar för dessa försäkringar. Den egentliga uppdragsgivaren har inga andra skyldigheter än vad som följer av avtalet mellan fakturaanställningsföretaget och uppdragsgivaren.
- När det gäller försäkringar utöver de lagstadgade tecknar vissa av företagen kompletterande olycksfalls- och/eller livförsäkring.
- Inget av fakturaanställningsföretagen har de försäkringspaket som ingår i kollektivavtal. Dessa försäkringar ingår däremot både i Teaterförbundets fakturerings service och Musikerförbundets fakturerings service (ama).

SJUKLÖN OCH SEMESTER

- Eftersom det rör sig om ett anställningsförhållande gentemot fakturaanställningsföretaget, regleras frågorna kring semester och sjuklön av lagstiftningen för anställda.
- Semesterersättningen är lagstadgad om 12 procent, men går att genom avtal baka in i den lön som fakturaanställningsföretaget betalar ut.
- Om du är sjuk under avtalat uppdrag ska du som anställd få sjuklön utbetalad av fakturaanställningsföretaget. Fakturaanställningsföretagen ger dock olika besked beträffande sjuklöneutbetalning, varför klys rekommenderar dig att välja ett företag som redan från början säger sig betala ut sjuklön.

Bilaga 2. Enkät om missbruk av F-skattesystemet som gick ut till LO-förbunden

Den här enkäten går ut till alla avdelningar/regioner/branscher inom LO-förbunden. Resultatet kommer att ligga till grund för en rapport från LO om missbruk av F-skatt. Parallellt pågår en statlig utredning som ska lägga förslag för att minska skattebortfallet. LOs förhoppning är att bidra med en beskrivning av verkligheten och beskriva om F-skattesystemet påverkar arbetsgivarnas vilja att anställa. LO-rapporten skrivs av Claes-Mikael Jonsson, jurist på LO, och Göran Jacobsson, frilansjournalist.

Svara bara frågor som du tycker är relevanta för ditt förbunds avtalsområden. Varje fråga har flera alternativ. Välj bara ett.

Det är era erfarenheter och uppfattningar som vi frågar efter. Frågorna syftar till att ta reda på om det förekommer missbruk av F-skattesystemet inom era avtalsområden. **Falskt företagande** handlar om att någon utför arbete som egenföretagare men borde vara anställd. Det kan vara människor som sägs upp från en anställning och får fortsätta med samma arbetsuppgifter som egenföretagare. Det kan även vara arbetsgivare som anlitar egenföretagare för nya arbetsuppgifter trots att företaget borde nyanställa personal.

Reglerna för F-skatt ändrades 2009 för att göra det enklare att bli godkänd för F-skatt och driva företag. I dag räcker det med en uppdragsgivare för att bli godkänd för F-skatt av Skatteverket. En fråga är vad det betytt för det falska egenföretagandet.

Vi undrar även om det förekommer **egenanställningar** – att uppdragstagare anlitar **faktureringsföretag** – på förbundens avtalsområden. Egenanställning – att anlita faktureringsföretag – innebär att någon tar ett uppdrag och låter ett egenanställningsföretag/faktureringsföretag sköta faktureringen samt fungerar som arbetsgivare.

Vi vill också veta om jobb förmedlas genom **digitala plattformar** på era avtalsområden. Exempel på digitala plattformar är Offerta, Taskruner, Uber och Servicefinder. Och vi vill veta om ni ser att jobb förmedlas via digitala plattformar på era avtalsområden.

Sommaren 2017 ändrades reglerna för **utstationerad arbetskraft** för att ge dem bättre skydd. Det finns en oro för att detta leder till att det falska företaget bland utstationerade ökar. Vi frågar om ni känner till något sådant.

Vi slutar med en öppen fråga där vi hoppas på era förslag till lösningar. Tack för din medverkan!

Vilket LO-förbund tillhör du?

Vilken avdelning/region eller bransch?

Fråga 1. Missbruk och falska egenföretag

A: Det förekommer missbruk av F-skattesystemet på förbundets avtalsområden.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

A2: Om missbruk förekommer, inom vilka av förbundets avtalsområden?

B: Anställda sägs upp och får fortsätta med samma arbetsuppgifter som F-skattande egenföretagare på förbundets avtalsområden.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

B2: Om anställda ersatts av F-skattare, inom vilka av förbundens avtalsområden har det skett?

C: Allt fler har sagts upp och ersatts av falska egenföretagare under de senaste fem åren.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

D: Företag anlitar egenföretagare istället för att nyanställa.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

D2: Om företag anlitar F-skattare istället för att nyanställa inom vilka av förbundets avtalsområden sker det?

E: Företag som anlitar egenföretagare istället för att nyanställa har blivit fler under de senaste fem åren.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

F: Falska egenföretagare bidrar till lönedumpning.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

G: I vilken utsträckning anser du att falska egenföretag har blivit en viktig fråga för facket under senare år.

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ökande betydelse
- + Ligger på samma nivå
- + Minskande betydelse
- + Problemet förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

Fråga 2: Egenanställningar – anlitande av faktureringsföretag

A: Förekommer egenanställningar – att uppdragstagare anlitar faktureringsföretag – inom era avtalsområden?

Svarsalternativen: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ja
- + Nej
- + Vet ej

A2: Om ja, inom vilka avtalsområden?

A3: Kan du ge konkreta exempel på egenanställning – anlitande av faktureringsföretag från något av förbundens avtalsområden? Beskriv gärna.

B. Hur har utvecklingen sett ut de senaste fem åren när det gäller egenanställningar och anlitande av faktureringsföretag?

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ökar
- + Ligger på samma nivå
- + Minskar
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

C. Egenanställningar – anlitande av faktureringsföretag – bidrar till lönedumpning

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis

- + Instämmer inte alls
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

Fråga 3. Jobb genom digitala plattformar

A. Förekommer förmedling av jobb genom digitala plattformar på förbundets avtalsområden?

Svarsalternativen: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ja
- + Nej
- + Vet ej

A2: Om ja, inom vilka avtalsområden?

A3: Kan du berätta om konkreta exempel på förmedling av jobb genom digitala plattformar på förbundens avtalsområden?

B. Hur ser utvecklingen ut när det gäller jobb förmedlade via digitala plattformar på förbundets avtalsområden?

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ökar
- + Ligger på samma nivå
- + Minskar
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

C. Jobb förmedlade genom digitala plattformar bidrar till lönedumpning

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

Fråga 4: Utstationerade – de som tillfälligt gör jobb i Sverige

A: Det är vanligt med egenföretagande bland dem som tillfälligt arbetar i Sverige på förbundets avtalsområden?

Svarsalternativ: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Instämmer helt
- + Instämmer delvis
- + Instämmer inte alls
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

A2: Om du instämmer, kan du ge exempel?...

B: Har egenföretagandet ökat sedan i somras (då den nya Lavallagstiftningen trädde i kraft) bland dem som tillfälligt gör jobb i Sverige på förbundets avtalsområden?

Svarsalternativen: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ja
- + Nej
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

B2: Om ja, inom vilka avtalsområden?

C: Om det skett en ökning, är det inom verksamheter där tidigare utstationerad arbetskraft arbetade?

Svarsalternativen: (ringa in det alternativ som du tycker passar bäst)

- + Ja
- + Nej
- + Förekommer inte på förbundets avtalsområden
- + Vet ej

Fråga 5. Förslag till åtgärder

Har du några förslag till åtgärder för att komma till rätta med falska egenföretagare och andra företeelser som har effekten att de försvagar anställdas ställning? Beskriv.

Bilaga 3. sammanställning av LO-förbundens enkätsvar

Byggnads

Förbundet skickade enkäten till Byggnads regioner. 8 regioner av 11 svarade på enkäten.

På Byggnads avtalsområden är missbruket av F-skattesystemet omfattande och i region Stockholm/Gotland förekommer det på alla avtalsområden medan det inte är fullt lika omfattande i andra delar av landet.

Det falska egenföretagandet har ökat överallt under de senaste fem åren. Det är allt fler som företag som anlitar egenföretagare istället för att anställa.

För Byggnads är bilden klar. Falskt egenföretagande bidrar till lönedumpning och det är en fråga som har fått större betydelse för facket.

Däremot har Byggnads liten kunskap om egenanställning och anlåtande av faktureringsföretag. Region Småland-Blekinge känner till ett byggföretag som bygger på egenanställda och det är enligt dem papperslösa och andra utsatta som anlitas på det viset.

Byggnads känner nästan inte till något om jobb förmedlade via digitala plattformar heller. Bara region Mellannorrland vet att jobb inom bygg och teknikinstallationsavtalet förmedlas genom Blocket.

Bland dem som arbetar tillfälligt finns många egenföretagare på Byggnads avtalsområden. Byggnads anger flera konkreta exempel. Och i några delar av landet har egenföretagandet bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige ökat sedan förra sommaren. Byggnads känner till flera företag med likadana upplägg som Tage & Söner har med Fabur.

Byggnad ser även att F-skatteproblematiken förutom att leda till lönedumpning och åsidosättande av arbetsrättslagstiftningen ger möjlighet för skatteundandragande och osund konkurrens.

Från Byggnads kommer flera förslag till åtgärder. Bland annat vill region Mellannorrland att facket ska ha veto när det gäller arbetstagarbegreppet.

Byggnads representant i rapportens referensgrupp påpekar att falskt egenföretagande är ett stort bekymmer i byggbranschen och han säger att en stor del av egenföretagarna i byggbranschen kommer från andra länder.

Elektrikerna

25 svar från avdelningar och branschstrukturer. Svaren motsvarar ungefär 60 procent av medlemmar.

Elektrikernas enkätsvar visar ett missbruk av F-skattesystemet på vissa avtalsområden. Det förekommer att anställda sägs upp och får fortsätta som F-skattare med samma arbetsuppgifter och under de senaste fem åren har det hänt att anställda ersatts av falska egenföretagare. Och i stor omfattning ser elektrikerna att företag anlitar egenföretagare istället för att anställa. Dessutom är det allt fler företag som anlitar egenföretagare istället för att anställa.

63 procent av de som svarat på enkäten anser att falska egenföretagare bidrar till lönedumpningen. 58 procent anser att falska egenföretagare är en viktig fråga för facket.

Egenanställningar förekommer men det är inte särskilt vanligt och framför allt är okunskapen om egenanställningars existens stor. Samma gäller för jobb förmedlade via digitala plattformar. Det är dock vanligare att jobb förmedlas via digitala plattformar än att elektriker är egenanställda.

Många som svarat på enkäten tror att egenanställningar och förmedling av jobb via digitala plattformar bidrar till lönedumpning.

Bland dem som tillfälligt arbetar i Sverige förekommer egenföretagare och de har i viss utsträckning ökat sedan den nya Lavallagstiftningen infördes förra sommaren. I viss utsträckning är det utstationerade anställda som ersatts av egenföretagare från andra länder.

Elektrikerna föreslår lagstiftning, hårdare sanktioner och att facket ska bli bättre på att organisera. Det finns också de som vill ha mer kontroll och samarbete mellan LO och Migrationsverket

Fastighets

Svar från förbundskontoret.

Fastighets anser sig inte ha några problem med missbruk av F-skattesystemet på sina avtalsområden. Fastighets anser dock att falska egenföretagare bidrar till lönedumpning och att det är en fråga som fått större betydelse för facket.

Fastighets ser inte några egenanställda eller att jobb förmedlas via digitala plattformar på förbundets avtalsområden. Däremot anser Fast-

ighets att både egenanställningar och jobb förmedlade via digitala plattformar bidrar till lönedumpning.

Fastighets ser inte att några som arbetar tillfälligt i Sverige är egenföretagare på förbundets avtalsområden.

GS enkätsvar

Svar från branschansvariga ombudsmän

Missbruk av F-skattesystemet finns men det är inte i någon stor omfattning. Faktureringsföretag och jobb förmedlade genom digitala plattformar är ganska okänt för GS. Och utstationerade egenföretagare finns inte på förbundets avtalsområden.

Däremot är svaren samstämmiga om att falskt egenföretagande, egenanställningar och jobb genom digitala plattformar bidrar till lönedumpning och att falskt företagande har en ökande betydelse för facket.

När företagen behöver anställa väljer de ibland F-skattare och det finns exempel på det på sågverk och inom träindustrin. Ökningen under de senaste fem åren har dock inte varit särskilt stor.

Egenanställningar och faktureringsföretag finns, men bara inom träindustrin. Hos GS känner man inte till några jobb förmedlade genom digitala plattformar.

Hotell och restaurangfacket

Svar från förbundskontoret

Hotell och restaurangfacket möter vare sig missbruk av F-skattesystemet eller falskt egenföretagande på sina avtalsområden. Facket känner inte till några egenanställningar eller jobb förmedlade genom digitala plattformar inom förbundets verksamhetsområde. Och det finns inga egenföretagare som arbetar tillfälligt i Sverige på hotell- och restaurangområdet.

Hotell och restaurangfacket tror dock att falskt egenföretagande, egenanställningar och jobb förmedlade genom digitala plattformar bidrar till lönedumpning.

IF Metall

Avdelningar har svarat och de som svarat representerar 27,5 procent av medlemmarna.

I en sammanfattande kommentar skriver IF Metall att falskt egenföretagande är den företeelse som är mest aktuell inom facket's verksamhetsområde. En stor del av dem som svarat anser att det finns missbruk av F-skattesystemet. Det förekommer men är ovanligt att anställda sägs upp och får fortsätta jobbet som F-skattare och det är lika ovanligt anställda ersätts av F-skattare. Däremot är det vanligt att företag anlitar F-skattare istället för att nyanställa och det förekommer framför allt på Motorbranschavtalet och det stora Teknikavtalet. En del av dem som svarar ser en ökning av antalet företag som anlitar F-skattare istället för att nyanställa under de senaste fem åren.

Många av dem som svarat tror att falskt egenföretagande bidrar till lönedumpning och många tycker att det är en allt viktigare fråga för facket.

Egenanställningar förekommer på IF Metalls avtalsområden men okunskapen är också stor. En del ser en ökning av egenanställningar medan en stor del inte vet hur utvecklingen ser ut.

De svarande avdelningarna känner inte till något om jobb förmedlade genom digitala plattformar inom förbundets verksamhetsområde.

Däremot ser man hos IF Metall att det är vanligt med egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige och några ser en ökning av egenföretagandet sedan förra sommaren. Men den ökning är inte där det tidigare fanns anställda utstationerade.

En avdelning föreslår en massiv utbildningsinsats till klubbar och avdelningar om vad som gäller och hur det påverkar förbundets medlemmar om missbruket utvecklas vidare. Andra avdelningar menar att de lokalt måste bli bättre på att få ordning och reda genom att driva MBL-förhandlingar bland annat om arbetstagarbegreppet. Centrala och vägledande uppgörelser efterfrågas. Och dessutom finns förslaget att stoppa FA-skatt.

IF Metalls representant i rapportens referensgrupp menar att även om svaren endast motsvarar en dryg fjärdedel av IF Metalls medlemmar så ger de en bra bild av förekomsten av de nämnda företeelserna inom förbundets avtalsområden. IF Metall centralt har genomfört utbildningar och i olika sammanhang informerat avdelningar och klubbar om förbundets inställning och arbetsätt gällande anlitan av egenföretagare.

Kommunal enkätsvar

12 svar från avdelningar och andra lokala organisationer. Svaren motsvarar ungefär 50 procent av förbundets medlemmar.

Inom många av Kommunals verksamhetsområden finns inte falska egenföretagare, egenföretagare, fakturaanställda, jobb förmedlade genom digitala plattformar eller egenföretagare bland dem som arbetar tillfälligt.

I viss utsträckning finns dock problem med missbruk av F-skattesystemet och det som nämns är buss, trafik, gröna sektorn, hushållsnära tjänster samt jordbruket. Det förekommer att anställda får sluta och erbjuds jobba vidare som F-skattare.

Det finns exempel på att anställda ersätts av falska egenföretagare och att företag anlitar F-skattare istället för att anställa. Och detta har ökat under de senaste femåren.

En del tror att falska egenföretagare bidrar till lönedumping och en del tycker att frågan om falskt egenföretagande fått ökad betydelse för facket.

Det förekommer att människor är egenanställda och anlitar faktureringsföretag. De verksamheter som nämns är bland annat snöröjning och grävarbeten. Det finns ingen kännedom bland dem som svarat om jobb förmedlade genom digitala plattformar inom Kommunals avtalsområden.

Det finns egenföretagare bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige och de verksamheter som Kommunal berättar om är odling, lantbruk och grönområden.

Bland förslagen till åtgärder finns att facken borde öka sin närvaro på icke-etablerade arbetsplatser som i arbetet med facket i sommarland.

Livs enkätsvar

Svar från förbundskontoret.

Livs har inga problem med missbruk av F-skattesystemet på sina avtalsområden. Det förekommer inte falska egenföretagare och inga företag anlitar egenföretagare istället för att anställa.

Det förekommer heller inga egenanställningar eller anlitan av faktureringsföretag på Livs avtalsområden. Inte heller förmedlas några jobb via digitala plattformar.

Livs uppger att det inte finns egenföretagare bland dem som tillfälligt arbetar i Sverige.

Målarna enkätsvar

5 svar från regionerna som representerar hela förbundet.

En splittrad bild. Det ser olika ut i olika delar av landet. I norr ser facket mindre av falskt företagande, egenanställningar och jobb genom digitala plattformar. Det förekommer dock ett visst missbruk av F-skattesystemet på förbundets avtalsområden. Att anställda sägs upp och får fortsätta jobba med samma uppgifter sker men i liten omfattning.

Det händer att anställa sägs upp och ersätts av falska egenföretagare men det händer inte så ofta. Det är vanligare att företagen anlitar egenföretagare istället för att anställa. Och det har skett en ökning under de senaste 5 åren av företag som anlitar egenföretagare istället för att anställa.

Nästan alla som svarar tror att falska egenföretagare bidrar till lönedumpningen och nästan alla tycker också att falskt företagande är en allt viktigare fråga för facket.

De flesta känner inte till några egenanställda och faktureringsföretag, men det förekommer bland målarna. Förbundet har ingen klar bild av om egenanställningarna ökat under de senaste fem åren. En del tror att egenanställda och faktureringsföretag bidrar till lönedumpningen men samtidigt finns en osäkerhet.

Jobb förmedlas genom digitala plattformar bland målarna och det sker genom Facebook och med hjälp av bemanningsföretag. En del ser en ökning medan andra tycker att antalet egenanställda ligger stilla. En del tror att jobb förmedlade genom digitala plattformar bidrar till lönedumpning.

Den allmänna bilden är att det är vanligt med egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige. Och en hel del säger att egenföretagandet ökat sedan Lavallagstiftningen ändrades i somras medan andra inte ser någon förändring.

Bland Målarnas förslag finns att bevaka genom huvudentreprenören, företag ska registreras för att få vara verksamma i Sverige, sanktioner mot dem som inte registrerar sig och det finns de som förespråkar att sluta avtal så att facket kan granska verksamheten.

Målarnas representant i rapporten referensgrupp säger att falskt egenföretagande är svårt att arbeta med och kanske har facket duckat lite för frågan. Han pekar på några företag med utländska F-skattande målare. Hans bild är att anlita företag av faktureringsföretag ökar.

Musikerförbundet

Svar från förbundskontoret.

För Musikerförbundet är falskt egenföretagande ett problem. I allt större utsträckning ersätts anställda med falska egenföretagare. Och företag anlitar egenföretagare istället för att anställa.

Musikerförbundet anser att falskt egenföretagande bidrar till lönedumping och att det är en fråga med ökande betydelse för facket.

Där musikerförbundet inte har träffat kollektivavtal förekommer egenanställningar. Men egenanställningar minskar och egenföretagandet ökar. Jobb förmedlas genom digitala plattformar för musiker men Musikerförbundet vet inte hur utvecklingen ser ut.

Musikerförbundet känner inte till något egenföretagande bland som tillfälligt arbetar i Sverige inom Musikerförbundets verksamhetsområde.

Förslagen från Musikerförbundet är:

- att ingen som under personlig arbetskyldighet kan antas utföra kollektivt fysiskt arbete åt någon som kontrollerar exakt var, när och hur arbetet ska utföras, ska godkännas för F-skatt.
- att uppdragsgivare som ingår uppdragsavtal trots att den leder och fördelar arbete på ovan angivet vis ska beskattas som arbetsgivare.

Pappers

Svar från förbundskontoret.

På Pappers avtalsområde förekommer inget missbruk av F-skattesystemet eller falska egenföretagare. Det enda som förbundet pekar på är att det kan vara två traktorförare som är anlitate som egenföretagare och som borde varit anställda.

Pappers tror inte att falskt egenföretagande bidrar till lönedumping, men man oroar sig för att det kan finnas smittoeffekter från andra avtalsområden.

Pappers ser heller inga egenanställda och inte heller några jobb förmedlade genom digitala plattformar. Förbundet kan heller inte berätta om några egenföretagare som är på tillfälliga uppdrag i Sverige. Det förekommer helt enkelt inte på pappers- och massafabrikerna.

Seko

8 svar på enkäten från branschstrukturen inom Seko. Svaren motsvarar 30–35 procent av medlemmarna, men är i stort sett heltäckande för förbundets avtalsområden med falska egenföretagare.

I alla Sekos svar ser man missbruk av F-skattesystemet och det sker på flera av Sekos avtalsområden. Anställda byts mot falska egenföretagare och det har ökat under de senaste fem åren. Dessutom är det allt fler företag som anlitar egenföretagare istället för att anställa.

Av Sekos enkätsvar framgår att man anser att falskt egenföretagande bidrar till lönedumpning och att frågan fått en ökande betydelse för facket.

Egenanställningar och anlitan av faktureringsföretag förekommer inom delar av Sekos avtalsområden. Inom delar av Seko ser man en ökning av detta. En del tror att anlitan av faktureringsföretag bidrar till lönedumpning samtidigt som andra inte vet om det påverkar lönen.

Det förekommer att jobb förmedlas via digitala plattformar och det sker inom nästan alla Sekos avtalsområden i Norra Norrland och det sker genom Facebook.

En del ser en ökning av detta medan andra inte ser något av jobbförmedling genom digitala plattformar. En minoritet av dem som svarat tror att jobb förmedlade via digitala plattformar bidrar till lönedumpning.

Det finns egenföretagare bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige och Seko Mellansverige i Norrköping berättar att de utländska egenföretagarna jobbar som stensättare, flaggvakter, anläggare, maskinförare och asfaltsarbetare.

Däremot ser ingen av Seko-företrädarna att antalet egenföretagare bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige ökat sedan i somras.

Sekos representant i rapportens referensgrupp berättar att det finns många av Sekos avtalsområden där det inte finns några problem med falskt egenföretagande. Det är bland annat försvaret, tåg, sjöfart, kriminalvård och andra myndigheter. Sekos representant uppger även att förbundets uppfattning är att det förekommer utländska falska egenföretagare, men att majoriteten av de falska egenföretagarna är svenska.

Transport

12 svar från avdelningar i landet – hälften av avdelningarna och representerar ungefär 55 procent av medlemmarna.

Hos Transport är missbruket av F-skattesystemet ett mycket stort problem. Det är bara avdelningen i Jämtland och Västernorrland som inte ser något missbruk. Och missförhållandena finns i första hand på transportområdet men även på för taxi, bud, cykelbud, bilvård, gummi, miljö och bärgning.

Under det senaste fem åren har allt fler sagts upp och fått fortsätta med samma arbetsuppgifter som F-skattare. Hälften av dem som svarat säger att folk som sagts upp ersatts av falska egenföretagare.

Många företag anlitar egenföretagare istället för att anställa och under de senaste fem åren har antalet företag som gör så ökat.

I de 12 Transportavdelningarna anser man att falskt egenföretagande bidrar till lönedumpning och alla tycker att falskt egenföretagande har en ökande betydelse för facket.

Egenanställningar och anlitage av faktureringsföretag förekommer i delar av landet – i första hand i större städer. Och de finns inom transport, taxi, miljö, och cykelbud. Anlitandet av egenanställningar ökar på de flesta ställen där de finns.

I mer än hälften av de svarande avdelningarna förmedlas jobb genom digitala plattformar och det sker inom transport, taxi, cykelbud, miljö och matleveranser. Förmedling av jobb genom digitala plattformar ökar. Bilden är att både anlitage av faktureringsföretag och förmedling av jobb via digitala plattformar bidrar till dumpning av lönerna.

En stor del av avdelningarna svarar att det är vanligt med egenföretagande bland dem som arbetar tillfälligt i Sverige och det är framför allt inom transportsektorn det sker. I liten utsträckning kan de säga att detta ökat sedan i somras då den nya Lavallagstiftningen trädde i kraft, men de flesta svarar att de inte vet.

Från Transport kommer många förslag till åtgärder. Det är bland annat krav på fler uppdragsgivare för att få godkänd för F-skatt, hårdare kontroll av cabotagetrafiken, att kombidirektivet ska bort och allmän-giltigförklarande av kollektivavtalen.

Transports företrädare i rapportens referensgrupp förklarar att fusket med cabotagetrafiken är mycket stort och ingen har riktig kunskap

om utsträckningen, eftersom den är okontrollerad. Han säger också att en stor del av egenföretagarna inom transportsektorn kommer från andra länder så är det inte på andra områden som exempelvis budbilarna.

Handels

Svar från förbundskontoret.

Handels ser ett missbruk av F-skattessystemet och det sker framför allt bland frisörer och inom skönhetsvård. I viss utsträckning sägs anställda upp och erbjuds fortsätta med samma arbetsuppgifter. Handels uppger att det bland frisörföretag finns en stor representation av företag med nollanställda, vilket i denna bransch till stor del är ett resultat av F-skattare med hyrstolar. Företagen utnyttjar regelverket för att friskriva sig ansvar och ekonomisk risk genom system av hyrstolar. Egenföretagaren betalar enligt Handels uppskattningar mellan 5 000–20 000 kronor för stolen i månaden och får härigenom tillgång till själva infrastrukturen. Det är därefter upp till egenföretagaren att försöka få verksamheten att gå ihop, vilket ofta innebär att de får arbeta mycket, ofta på obekvämt arbetstid utan särskild ersättning och utan att någon bevakar och säkrar upp en god arbetsmiljö. I och med att den som hyr en stol i regel tillhör ett företag som skyltar med sitt namn ligger det ofta ett problem i att frisören själv inte får skylta med sitt namn. Det gör det svårare för näringsidkaren att bygga upp ett varumärke som garanterar ett kundflöde. Frisörer med hyrstolar är också ofta bunden till att arbeta hos en uppdragsgivare, vilket ytterligare försvagar deras situation. De har alltså inte den fördel i att kunna ha flera uppdragsgivare som annars kan vara en fördel med att vara egenföretagare.

Hos Handels tror man att falskt egenföretagande bidrar till lönedumpning. Och man anser att falskt egenföretagande har en ökande betydelse för facket.

På förbundskontoret känner man inte till hur det är med faktureringsanställningar, jobb via digitala plattformar och egenföretagare bland dem som jobbar tillfälligt i Sverige.

Baksidestext ...

Juni 2018

ISBN 978-91-566-3316-4

www.lo.se

FACKET OCH ARBETS RÄTTEN

F-skattesystemets skuggor

– *om en maktförskjutning på arbetsmarknaden*

Claes-Mikael Jonsson och Göran Jacobsson